

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการดำเนินการในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ความแนวปฏิรูปการศึกษา ของครูอิสลามศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดปัตตานี การศึกษา เอกสาร ข้อมูล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะครอบคลุมสาระสำคัญเกี่ยวกับ การจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ความแนวปฏิรูปการศึกษา และกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 การจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นโรงเรียนเอกชนตามมาตรา 15 (1) และ 15 (2) เป็นโรงเรียนในระบบแห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 ที่ทำการสอนวิชาสามัญและศาสนาควบคู่กัน ซึ่งเดิมที่รู้จักกันในนาม “ปอเนาะ” ที่รัฐได้พัฒนามาเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ต่อมารัฐมนตรี โอบายให้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 โดยมิวัตถุประสงค์ เพื่อให้โรงเรียนดังกล่าวจัดการเรียนการสอนวิชาศาสนาและสามัญอย่างมีคุณภาพ(บันจิดีย์ ตะมะฮุน และคณะ,2549 :56)

สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ ฉบับทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (มศว.) สงขลา ฉบับ พ.ศ.2529 เล่ม 7 ระบุความเป็นมาว่า เชื่อกันว่าปอเนาะเกิดขึ้นในประเทศอียิปต์ แล้วแพร่มาสู่เอเชียที่ประเทศมาเลเซียก่อน ต่อมาจึงแพร่เข้าสู่เส้นทางได้ของประเทศไทย ในสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยเริ่มที่ปัตตานีเป็นแห่งแรก แล้วขยายไปสู่ท้องถิ่นที่มีชาวไทยมุสลิมทั้งในภาคใต้และภาคกลาง (วีระศักดิ์ จันทรสังแสง, 2546)

ปอเนาะในอดีต เป็นสถาบันจัดการเรียนการสอนอิสลามที่ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ความศรัทธาเป็นอย่างยิ่ง เพราะสถาบันนี้เป็นสถานที่ที่อบรมสั่งสอนและขัดเกลาจิตใจบุตรหลานของมุสลิมให้เป็นคนดี มีความรู้คู่คุณธรรม สามารถปฏิบัติศาสนกิจได้ถูกต้อง

ลักษณะเด่นของปอเนาะ คือ ผู้สอนได้แก่ไต่ครุ หรือ บาบอซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ หรือเป็นปราชญ์ที่มีความรู้ทางศาสนาที่ประชาชนยอมรับนับถือ มีลูกศิษย์ที่ผ่านการรับรองจากไต่ครุมาช่วยสอน มีหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนแต่ไม่แน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการของไต่ครุผู้สอนและผู้เรียนว่าต้องการจะเรียนรู้อะไรมากน้อยเท่าใด ระยะเวลาเรียนและชั้นเรียน ยึดหยุ่นตามความจำเป็นของผู้เรียนและผู้สอน ระบบวัดและประเมินผลทางการเรียน ขึ้นอยู่กับความพอใจ ความเหมาะสม การวินิจฉัยของผู้สอนและผู้เรียนว่าเพียงพอหรือยัง และไม่มีหลักฐานรับรองวุฒิ แบบเรียนหรือสื่อ ใช้อัลกุรอาน และหนังสือเรียนที่เรียกว่ากิตาบ ซึ่งมีจำนวนมากหลายวิชา สถานที่เรียนใช้บ้านไต่ครุหรือสร้างห้องเรียนที่เรียกว่า "บาลัซ" เป็นสถานที่เรียนและสถานที่ประกอบศาสนกิจ ผู้เรียนจะปลูกกระต๊อบหรือกระท่อมพักอาศัยอยู่รอบ ๆ บ้านไต่ครุ เรียกว่า ปอเนาะ หรือ ปอนคือก ผู้เรียนมีทั้งผู้ชายและผู้หญิงแต่แยกสถานที่เรียน และสถานที่พักอย่างชัดเจนและเด็ดขาด ไม่จำกัดอายุของผู้เรียนมีตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยชรา ระบบบริหารจัดการขึ้นอยู่กับไต่ครุเป็นผู้วางระบบ ระเบียบ กฎกติกาตามความเหมาะสม บางแห่งก็เคร่งครัด บางแห่งยึดหยุ่นบ้าง (อับดุลชะกูร์ บินซาฟิอีย์, 2551)

ความหมายดังกล่าวนี้ได้สะท้อนภาพและลักษณะของสถาบันการศึกษารูปแบบนี้ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากปอเนาะเป็นโรงเรียนที่มีลักษณะของการอยู่ประจำหรือโรงเรียนกิน-นอน โดยที่จำนวนบ้านพักหรือกระท่อมที่พักของนักเรียนที่ตั้งเรียงรายอยู่ในปอเนาะต่างๆ สะท้อนถึงความนิยมในตัว "ไต่ครุ" หรือครูผู้สอนได้เป็นอย่างดี การเรียนในปอเนาะนั้นถือได้ว่าเป็นการเรียนที่ยึดหลักความศรัทธา และความเคารพนับถือเป็นสำคัญ คือศรัทธาในศาสนาอิสลาม และเคารพนับถือในตัวครูผู้สอน

จึงสรุปได้ว่า ปอเนาะในอดีตเกิดมาจากความรู้ ฤคมนตรี และความเลื่อมใสของไต่ครุที่มีความตั้งใจในการประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ลูกหลานมุสลิม ประกอบกับความช่วยเหลือของชาวบ้านที่ให้การสนับสนุน ไต่ครุ ในการถ่ายทอดองค์ความรู้เหล่านั้นเพื่อสืบทอดศาสนาอิสลามจวบจนชั่วลูกชั่วหลาน เจตนารมณ์ของปอเนาะในอดีตเต็มไปด้วยเจตนารมณ์อันบริสุทธิ์ทั้งของไต่ครุและชาวบ้านในการสืบทอดศาสนาอิสลาม ปราศจากผลประโยชน์ทั้งในแง่วัตถุปัจจัย และเกียรติยศชื่อเสียง ไต่ครุจึงเปรียบเสมือนจุดศูนย์รวมทางจิตใจของชาวบ้าน ไต่ครุจึงเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ไต่ครุและปอเนาะในอดีตจึงมีอิทธิพลอย่างสูงส่งในวิถีชีวิตของชาวบ้าน จะเห็นได้ว่าปอเนาะในอดีตเป็นการจัดการศึกษาโดยชุมชนอย่างแท้จริง เป็นการจัดการศึกษาที่ยึดหลักความพอเพียง เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นสร้างบุคลิกภาพที่สมบูรณ์ของบุคคลให้เป็นอิสลามิกชนที่สมบูรณ์ เป็นการจัดการศึกษาที่วางอยู่บนพื้นฐานของความศรัทธาอย่างแท้จริง (อับดุลชะกูร์ บินซาฟิอีย์, 2551)

เขตการศึกษา 2 ระบุว่าสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) กระทรวงศึกษาธิการ ประกาศระเบียบกระทรวงฯ ว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ ออกมาเมื่อปี พ.ศ. 2504 สำคัญคือ ให้ปอเนาะยื่นเรื่องขอขึ้นทะเบียนต่อทางราชการ ต่อมาในปี พ.ศ. 2508 รัฐบาลมีมติคณะรัฐมนตรีให้ปอเนาะที่ขึ้นทะเบียนแล้ว แปรสภาพเป็น โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ให้ปรับปรุงการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐาน ให้มีหลักสูตรการสอน มีชั้นเรียน ได้ะ เก้าอี้ กระดานดำ มีระยะจบการศึกษาที่แน่นอน และให้เปิดสอนวิชาสามัญด้วยทางราชการจะช่วยเหลือส่งเสริมโดยการให้เงินอุดหนุน ส่งครูไปช่วยสอนวิชาสามัญ และผ่อนปรนในเรื่องคุณสมบัติบางประการของเจ้าของ ผู้จัดการ ครูใหญ่ และครูผู้สอน

ปี พ.ศ. 2510 คณะรัฐมนตรีมีมติให้เร่งรัดปอเนาะที่ขึ้นทะเบียนแล้วทั้งหมด ให้มาขอแปรสภาพจากปอเนาะเป็น โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ให้เสร็จสิ้นภายใน 15 มิถุนายน 2514 ไม่งั้นนั้นให้ถือว่าปอเนาะนั้นล้มเลิกไป

ในปี พ.ศ. 2526 ชื่อโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามถูกรัฐบาลเปลี่ยนเป็น โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เพื่อสอดคล้องตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 (วาระศักดิ์ จันทร์ส่งแสง, 2546) รัฐบาล โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนนั้น ได้ให้ความสำคัญต่อคุณภาพการศึกษา และปัญหาทางด้านวิชาการของ โรงเรียนประเภทนี้ตลอดมา ดังจะเห็นได้จากการตั้งหน่วยศึกษานิเทศก์ ขึ้นในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในปี พ.ศ. 2529 เพื่อให้ความช่วยเหลือโรงเรียน แต่ยังคงดำเนินการได้น้อยและไม่ทั่วถึง ผู้บริหาร โรงเรียนในฐานะผู้นำ และเป็นผู้บริหารของหน่วยงานจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการช่วยเหลือจัดการศึกษา และพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2538)

ปี พ.ศ. 2533 ได้มีการประชุมร่วมกันของผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย สำนักจุฬาราชมนตรี คาโต๊ะยุติธรรม ผู้ว่าราชการจังหวัดและโต๊ะครู เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงการศึกษาในปอเนาะ โดยดำเนินการจากการจดทะเบียน การแปรสภาพเป็น โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม และเปลี่ยนแปลงเป็น โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นโรงเรียนตามมาตรา 15 (2) แห่งพระราชบัญญัติเอกชน พ.ศ. 2525 ตามลำดับ พร้อมกับการให้การอุดหนุนด้านการเงิน บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ ต่อมาปี พ.ศ. 2535 กระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบ เรียกว่า ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการอุดหนุนและส่งเสริม โรงเรียนเอกชนที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการซึ่งเปิดสอนวิชาศาสนาควบคู่กับวิชาสามัญ พ.ศ. 2535 เพื่อช่วยเหลือและส่งเสริมพัฒนาการศึกษาให้ทันและสอดคล้องกับความต้องการของประเทศโดยกำหนดคุณสมบัติของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มาตรา 15 (2) ที่มีความประสงค์จะ

ปรับปรุงโรงเรียนเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มาตรา 15 (1) แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2538)

ในการพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนเอกชน เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายเชิงคุณภาพ รัฐบาลได้ออกระเบียบการให้ปรับเพิ่มเงินอุดหนุนแก่โรงเรียนเอกชนซึ่งรวมถึงโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่สอนวิชาสามัญควบคู่วิชาศาสนาอิสลามเรื่อยมา ฉบับเมื่อปี พ.ศ. 2545 ออกประกาศ ให้เงินอุดหนุนแก่โรงเรียนที่ได้มาตรฐานตามมาตรา 15 (1) 100 เปอร์เซ็นต์เต็ม ส่วนโรงเรียนที่อยู่ในระยะเตรียมความพร้อม และโรงเรียนที่เพิ่งจดทะเบียนหลังวันออกระเบียบให้เงินอุดหนุน 60 เปอร์เซ็นต์ แต่สำหรับโรงเรียนที่สอนเฉพาะวิชาศาสนา จะไม่ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล (วิระศักดิ์ จันทรต์แสง, 2546) จนกระทั่งปัจจุบันอัตราเงินอุดหนุนรายหัวนักเรียนก็ได้ออกระเบียบประกาศปรับเพิ่มเป็นระยะๆ ซึ่งฉบับล่าสุดเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2551 ที่ผ่านมาก็ได้ประกาศปรับเพิ่มอัตราเงินอุดหนุนรายหัวนักเรียนสำหรับโรงเรียนเอกชนเช่นเดียวกัน

ปัจจุบันโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม หลังจากปอเนาะถูกแปรสภาพมาเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามปอเนาะมีสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อาทิเช่น ผู้บริหารเปลี่ยนจากโต๊ะครูเป็นผู้บริหารซึ่งประกอบด้วย ผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการ ครูใหญ่ ซึ่งใน พรบ.โรงเรียนเอกชนฉบับใหม่ จะถูกแปรสภาพเป็น ผู้อำนวยการ มีครูผู้สอนทั้งครูภาคศาสนาและภาคสามัญที่ต้องทำหน้าที่การสอนอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ต้องมีแผนการสอน มีกิจกรรมการเรียนการสอน มีสื่อการสอน มีการวัดและประเมินผล มีหลักสูตรที่แน่นอนและชัดเจนขึ้นทั้งหลักสูตรศาสนาและหลักสูตรภาคสามัญ ระยะเวลาเรียนมีการกำหนดที่แน่นอนโดยหลักสูตร มีการทดสอบเพื่อวัดและประเมินผลในการผ่านชั้น และจบการศึกษา และมีมูลนิธิที่รับรองการจบการศึกษา มีปัจจัยพื้นฐาน ก่อนข้างสมบูรณ์ เช่น อาคารเรียนที่ทันสมัยขึ้น ห้องสมุด ห้องทดลองวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องคอมพิวเตอร์ ฯลฯ มีระบบการบริหารที่ค่อนข้างชัดเจนมากขึ้น เช่น มีแผนยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการ มีโครงการ มีการประเมินผล มีงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากทางรัฐบาล จากการเก็บค่าเล่าเรียนอีกบางส่วน และจากการทำธุรกิจจากการจัดการศึกษาอีกบางส่วน มีระบบบัญชีที่สามารถตรวจสอบได้(อัศษะฎูร์ บินซาฮีอี, 2551)

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ทั้งหมดเพื่อพัฒนาตนเองและรองรับการประเมินภายนอกจากองค์กรเอกชน อันเป็นข้อกำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 6 ว่าด้วยเรื่องมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 ได้กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก ซึ่งการประเมินส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นมาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานด้าน

กระบวนการและมาตรฐานด้านปัจจัยที่ล้วนสนับสนุนเป้าหมายด้านผู้เรียนตามแนวทางการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ(สุคนธ์ ตินรพานนท์ และคณะ,2545 13-14)ดังนั้นครูผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ชี้นำ ผู้ถ่ายทอดความรู้ มาเป็นผู้ช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหา และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้น ไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของคน

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรอิสลามศึกษานอกจากมุ่งให้มุสลิมทุกคนได้รับการศึกษาด้านอิสลามศึกษาอย่างมีคุณภาพแล้ว ยังส่งเสริมให้ผู้เรียนถือปฏิบัติหลักการอิสลามในการดำรงชีวิต ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาคุณธรรมและเต็มตามศักยภาพ ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจึงจำเป็นที่ครูผู้สอนอิสลามศึกษาต้องเข้าใจและดำเนินการต่อไป

2.1.2 การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามแนวปฏิรูปการศึกษา

จากกระแสการปฏิรูปการศึกษา ที่ได้เน้นย้ำความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และมีวิวัฒนาการในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข ภายใต้คำจำกัดความ เก่ง ดี และมีความสุขนั้น ทำให้เกิดแนวทางการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแห่งการเรียนรู้ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ เชื่อว่าจะช่วยพัฒนาผู้เรียนในทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ทั้งด้านความรู้ทักษะ และเจตคติ (ลักษณะนิสัย) ทั้งด้าน IQ (Intelligence Quotient) และด้าน EQ (Emotional Quotient) (ประเวศ วัระที , 2541:72)

อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจากการศึกษาข้อมูลการติดตามความเข้าใจของครูเกี่ยวกับการเรียนแบบยึดผู้เรียนเป็น สำคัญของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พบว่า ครูทั่วประเทศมีจำนวนมากกว่า 600,000 คน มีครูจำนวนหนึ่งไม่รู้และยังไม่ได้ทำการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2541 : 15) ปัจจุบันการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเกิดปัญหาพอสมควรเพราะความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนของครูและผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ซึ่งมีผู้ที่อยู่ในแวดวงการศึกษาได้ยกเป็นประเด็นว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญน่าจะเป็นการทำลายคุณภาพของการศึกษามากกว่าการเสริมสร้าง เพราะครูบางคนอ้างถึงการเน้นผู้เรียนเป็น

สำคัญ จึงปล่อยให้ผู้เรียนเรียนตามลำพังจนเกือบจะเรียกว่าตามชตากรรม กิจกรรมหนักไปทางการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือและสื่อต่างๆตามความสนใจ จนบางครั้งคล้ายกับไร้ทิศทางไร้มาตรฐาน วิธีการดังกล่าวแม้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเปิดโอกาสให้ฝึกกระบวนการคิดและแก้ปัญหาด้วยตนเองก็ตาม แต่กลับไม่บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เพราะทั้งผู้สอนและผู้เรียนยังมีความรู้และเข้าใจบทบาทของตนเองไม่ชัดเจน นอกจากนั้นการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ยังไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน” (สงบ ลักษณะ , 2544 : 76)

คำว่า “ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง” หรือ Child-centered ได้กลายเป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์อีกครั้งหลังจาก คำว่า “ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง” ได้ถูกท้าทายจากนักเรียนหญิงผู้หนึ่งด้วยการเสนอคำใหม่ขึ้นมา นั่นคือ “ควายเซ็นเตอร์” ในการประชุมสภาเยาวชนแห่งชาติที่จัดขึ้นที่ทำเนียบรัฐบาล เนื่องในโอกาสวันเด็กแห่งชาติ 12 มกราคม พ.ศ.2545 ค.อ. หิรัญญา วิวัฒน์เสภากุล นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนเซนต์ ฟรังซิสซาเวียร์ ได้พูดแสดงความคิดเห็นกลางที่ประชุมว่า “ การปฏิรูปการศึกษาที่ให้เด็กเป็นศูนย์กลางนั้น จะทำให้เด็กมีเข้างอกและมึนงงเป็นเพื่อน เพราะพื้นฐานของเด็กที่จะแสดงความคิดเห็นร่วมกันไม่เท่ากัน และระบบนี้นำไปสู่ระบบควายเซ็นเตอร์” หลังจากนั้น ดร.รุ่ง แก้วแดง เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติในขณะนั้น ได้เปิดแถลงข่าวในวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2545 พร้อมได้กล่าวชมเชย ค.อ. หิรัญญา ที่กล้าแสดงออกทางความคิดเห็น และเรียกร้องให้กระทรวงศึกษาธิการเร่งทำความเข้าใจกับครูเรื่องปฏิรูปการศึกษา เนื่องจากเห็นว่า มีครูจำนวนมากที่มีความรู้ และสามารถสอนเด็กให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง ส่วนครูจำนวนมากไม่มีความเข้าใจและไม่รู้ว่าการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้นเป็นอย่างไร(พิพัฒน์ พสุธารชาติ ,2547 : 34)

ดังนั้นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมาย หลักการ แนวคิด ตลอดจนกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงจำเป็นต่อครูผู้สอนทุกคนโดยเฉพาะครูอิสลามศึกษา ทั้งนี้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็น(الإنسان الكامل) มนุษย์ที่สมบูรณ์แบบเพริศพร้อมไปด้วยความรู้ ความสามารถ และความดีในจิตใจ หรือที่เรียกกันว่าความรู้คู่คุณธรรม ซึ่งการเรียนรู้อย่างถูกต้องกับการอบรม การซัดเกลาจิตใจผู้เรียนไปพร้อมๆกับการเรียนรู้เป็นเป้าหมายหลักของการศึกษาในอิสลาม เพราะการศึกษาในอิสลามจะดำเนินไปพร้อมกับการซัดเกลาจิตใจให้มีคุณธรรมตั้งแต่เริ่มแรกหรือวัตถุประสงค์แรกที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้แต่งตั้งศาสนทูตของพระองค์ แก่มนุษยชาติ ดังอายะฮ์

﴿ هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ
وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لِي سٰٓ ضٰلٰلِيۡنَ مُبِيۡنٍ ﴾

(الجمعة : ٢)

ความว่า “พระองค์ทรงเป็นผู้แต่งตั้งเราะซูลขึ้นคนหนึ่งในหมู่ผู้ที่ไม่รู้จักหนังสือจากพวกเขาเองเพื่อสาธยายอายะฮ์ต่างๆของพระองค์แก่พวกเขาและทรงทำให้พวกเขาหูตาคบ (โดยการจัดเกลาจิตใจ) และทรงสอนคัมภีร์และความสุขุมคัมภีร์ภาพแก่พวกเขาและแม้ว่าแต่ก่อนนี้พวกเขาอยู่ในการหลงผิดอย่างชัดแจ้งก็ตาม”

(อัล-อุมมะฮ์ : 2)

จากอายะฮ์ข้างต้นจะเห็นได้ว่าพระองค์อัลลอฮ์ประสงค์ให้การเรียนรู้ในอิสลามต้องควบคู่ไปพร้อมๆกับการจัดเกลาจิตใจให้ผู้เรียนหรือผู้ที่อยู่ในความหลงผิด (ตามด้วยบทอัลกุรอาน) ให้พวกได้มีความรู้และมีคุณธรรม จริยธรรมควบคู่กัน ดังนั้นหากการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง ดี มีความสุข กล่าวคือ เก่งด้านความรู้ ดี ด้านคุณธรรม จริยธรรม ทำให้ครูผู้สอนอิสลามศึกษายังมีความจำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม

2.1.2.1 ความหมายการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หรือการศึกษาแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งในภาษาอังกฤษเรียกว่า (Learner – centered Education) หรือ (Child – centered Education) เป็นการจัดการศึกษาแบบตรงข้ามกับการจัดการศึกษาแบบดั้งเดิม (Traditional Education) ซึ่งเป็นคำที่ใช้สื่อถึงลักษณะการกระทำและกิจกรรมที่มีความหมายเฉพาะ (อัครพงษ์ สัจจวาทีต ,2546 : 2) ทั้งนี้ นักการศึกษา รวมทั้งสถาบันที่ทำการศึกษาก็เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้นิยามความหมายของคำดังกล่าวไว้มากมาย เมื่อนำมาวิเคราะห์จากความหมายที่ได้ศึกษามาทั้งหมดแล้วพบว่าส่วนใหญ่ให้ความหมายที่ใกล้เคียงและสอดคล้องกัน ซึ่งอาจสังเคราะห์ความหมายของคำนี้ได้ว่า

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การให้ผู้เรียนเป็นจุดสนใจ (Center of Attention) หรือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ (ทศนา แชมมณี, 2540 :5) การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพ ความรู้ความสามารถที่ผู้เรียนแต่ละวัยแต่ละคนพึงมี โดยครูมีหน้าที่สร้างเด็กให้มีฐานความรู้ที่สามารถตอบรับการเรียนรู้ในขั้นสูงต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ (กุลชา คันดิผลาชีวะ, 2544 :21) การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายสอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความแตกต่างระหว่างบุคคล (ฉวีวราณี กิจรุ่งเรือง และคณะ 2545 : 10) การจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนสร้างองค์แห่งความรู้ให้เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง ด้วยการลงมือปฏิบัติในเรื่องที่ตนสนใจ และสามารถนำความรู้ที่เรียนนั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ (วัฒนา มัคคสมัน, 2541:25) การเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญนั้นยังหมายถึง กระบวนการที่ให้ได้เรียนรู้กระบวนการ เช่น กระบวนการกลุ่ม กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด กระบวนการสอนความคิดสร้างสรรค์ (โกวิท ประวาลพฤกษ์ , 2525:42)

จากความหมายข้างต้นกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ(2543 :19) ได้อธิบายกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดว่า กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดหมายถึง การกำหนดจุดหมายสาระ กิจกรรม แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียน และการวัดประเมินผล ที่มุ่งพัฒนาคนและชีวิต ให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มตามความสามารถ สอดคล้อง กับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน ในขณะที่นักวิชาการบางท่าน ได้จำแนกความหมายของการจัดการเรียนรู้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็น 2 ด้าน คือ ความหมายด้านผู้เรียน และความหมายด้านผู้จัด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2541) ดังนี้

ความหมายด้านผู้เรียน หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมเน้นการปฏิบัติจริง ได้พัฒนากระบวนการคิด มีอิสระในการเรียนรู้ตามความถนัด และความสนใจ สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ด้วยวิธีการและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย นำความรู้ ประสบการณ์ไปใช้ในชีวิตได้

ความหมายด้านผู้จัด หมายถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การเน้นประโยชน์สูงสุดของผู้เรียนเป็นสำคัญ การเคารพในศักดิ์ศรี สิทธิของผู้เรียน โดยมีการวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างเป็นระบบ

จากความหมายที่ได้นำเสนอมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีความแตกต่างกับการจัดการเรียนการสอนแบบเดิมที่เน้นครูมากกว่าผู้เรียน เน้นเนื้อหามากกว่ากิจกรรม และเน้นการท่องจำมากกว่าการเข้าใจ จึงทำให้การเรียนแบบเดิมไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนในด้านทักษะกระบวนการและค่านิยมได้เท่าที่ควร เพราะนักเรียนไม่มีโอกาส

แสดงออกหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้มากนัก และจุดอ่อนการเรียนการสอนแบบเดิมอีกอย่างหนึ่งคือ เสมือนว่าเป็นการยึดเชิดความรู้แก่เด็กต่างๆที่เด็กบางคนยังไม่พร้อมในการรับรู้ถึงนั้นๆอันเนื่องจากความแตกต่างของผู้เรียนในแต่ละคน ในขณะที่ครูไม่ได้คำนึงถึงจุดนี้ ครูคำนึงเพียงว่าสอนให้จบหลักสูตรและเนื้อหาที่กำหนดในหลักสูตรเท่านั้น จึงเป็นเหตุให้คุณภาพการศึกษาในอดีตไม่ได้ดีเท่าที่ควร

เนื่องจากเหตุผลข้างต้นและอีกหลายๆสาเหตุเกี่ยวกับการศึกษาในอดีต นักการศึกษาจึงพยายามคิดค้นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ดีกว่า ในที่สุดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญหรือผู้เรียนเป็นศูนย์กลางก็ถูกบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2542 ซึ่งทำให้นักการศึกษาต้องออกมานำเสนอและอธิบายแนวคิด หลักการ ตลอดจนกระบวนการเรียนการสอนดังกล่าวเพื่อที่จะนำมาปฏิบัติใช้ต่อไป

2.1.2.2 แนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีความสัมพันธ์กับแนวคิดหลายแนวคิด ทั้งแนวคิดบนฐานการคิดของโลกตะวันออกและโลกตะวันตก ซึ่งแนวคิดของโลกตะวันออก ได้แก่ การเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนา นักการศึกษาไทยเชื่อว่าแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดมิใช่เรื่องใหม่ ได้มีการใช้แนวคิดนี้สืบต่อกันมาอย่างกว้างขวาง ในสังคมไทย การเรียนรู้ตามแนวพุทธธรรมเน้น “คน” เป็นศูนย์กลาง กระบวนการเรียนรู้จึงเป็น กระบวนการพัฒนาคน ทั้งในลักษณะที่เป็นปัจเจกชน(คือคนแต่ละคน) และการพัฒนากลุ่มคน ให้อู่อุ่ร่วมกันได้อย่างสันติ เมื่อคนมีความสำคัญที่สุดของการเรียนรู้ วิธีการฝึกฝนอบรมจึงเป็นการพัฒนาทุกองค์ประกอบของความเป็นคน การเรียนรู้ตามวิถีชีวิตไทยแบบดั้งเดิมมีลักษณะเป็นการสั่งสอนรายบุคคล กระบวนการเรียนรู้ตามวิถีวัฒนธรรมไทย เป็นกระบวนการบ่มเพาะ ชิมซับลักษณะนิสัย การถ่ายทอดปลูกฝังวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม การเรียนวิชาความรู้ การอบรมกิริยามารยาททั้งกาย วาจา ใจ ความหลักคุณธรรม การฝึกปฏิบัติด้วยการทำให้ดูแล้วฝึกให้ทำเป็น การส่งเสริม สัมมาทริภูให้ถูกหลานเป็นคนคิดดี คิดชอบ(กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 และฉวีรุณี กิจรุ่งเรือง และคณะ , 2545)

ส่วนแนวคิดของโลกตะวันตก ได้แก่แนวคิดกลุ่มมานุษยนิยม (Humanism) แนวคิดของกลุ่มนี้เชื่อว่า การเรียนรู้ไม่ได้หมายถึงการทำให้ผู้เรียนรู้วิชาเท่านั้น แต่ต้องทำให้มีจิตวิญญาณ มีเจตคติที่ดี และมีมนุษยธรรมโดยพัฒนามนุษย์เป็นองค์รวม ดังนั้นหลักการสำคัญของแนวคิดนี้คือ การให้ความสำคัญกับผู้เรียน โดยเน้นถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การเรียนรู้มี

ความสำคัญเกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียนเป็นอย่างมาก การคิดค้นเพื่อความเข้าใจจะต้องเกิดจากตัวผู้เรียน เป็นสำคัญ หลักการที่สำคัญของมานุษยนิยมก็คือ ในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนย่อมจะได้รับ ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ต้องการด้วยตนเอง ผู้สอนจึงต้องรับรู้ว่าผู้เรียนสามารถนำตนเอง และพึ่งพาตนเองได้ การจัดการเรียนการสอนต้องให้อิสระแก่ผู้เรียน ให้เกียรติ ยอมรับความ คิดเห็น เชื่อและไว้วางใจผู้เรียนในการเลือกสิ่งที่ดีที่สุด (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ ,2538 ; ฌีรูวณิ กิจรุ่งเรือง และคณะ , 2545 ; คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ ,2543)

จากข้อมูลดังกล่าวอาจสรุปได้ว่า การจัดการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็น แนวคิดที่มีมาช้านาน มุ่งเน้นหลักการและจิตวิทยาการเรียนรู้ของเด็กตามวัยและพัฒนาการ มิใช่การ สอนแต่เนื้อหาสาระวิชาการที่ครูต้องการ ทั้งครูผู้สอนต้องตระหนักถึงศักยภาพของเด็กทุกคน โดย มีทฤษฎีพื้นฐาน ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มพุทธรินิยม และกลุ่มมานุษยนิยมที่เน้นถึงการให้ ความสำคัญแก่ผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาท และมีส่วนร่วม สามารถเข้าถึงและลงมือ ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

อย่างไรก็ตาม แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ของโลกตะวันตกเชื่อว่า โดยหลักการมาจากแนวคิดทางการศึกษาของ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ซึ่งเป็นคตินิยมในเรื่องของ “การเรียนรู้โดยการกระทำ” หรือ “Learning by Doing” อันเป็นแนวคิดที่ แพรวหลายและได้รับการยอมรับทั่วโลกมานานแล้ว การจัดการเรียนการสอน โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้ลง มือปฏิบัติ นั้น นับว่าเป็นการเปลี่ยนบทบาทในการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการเป็น “ผู้รับ” มาเป็น “ผู้เรียน” และเปลี่ยนบทบาทของครูจาก “ผู้สอน” หรือ “ผู้ถ่ายทอดความรู้” มาเป็น “ผู้จัด ประสบการณ์การเรียนรู้” ให้ผู้เรียน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงบทบาทนี้เท่ากับเป็นการเปลี่ยนจุดเน้นของ การเรียนรู้ว่าอยู่ที่ผู้เรียนมากกว่าอยู่ที่ผู้สอน ดังนั้นผู้เรียนจึงกลายเป็นศูนย์กลางของการเรียน การสอน เพราะบทบาทในการเรียนรู้ส่วนใหญ่จะอยู่ที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ หลังจากแนวคิดดังกล่าว เกิดขึ้น ต่อมาได้มีผู้พัฒนาแนวคิดใหม่ ๆ ขึ้นจำนวนมาก ซึ่งล้วนแต่สนับสนุนแนวคิดพื้นฐาน ของดิวอี้ทั้งสิ้น แนวคิดใหม่ ๆ เหล่านี้ต่างช่วยส่งเสริมแนวคิดหลักของดิวอี้ ให้สามารถนำไปปฏิบัติ ได้จริงเป็นรูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น(วิระเดช เชื้อนาม , น.ป.ป. และทศนา แยมมณี , 2542)

จากแนวคิดของดิวอี้ข้างต้น หากเราได้ศึกษาบทบาทแนวการสอนของท่านนบี (ขอความจำเริญและความสันติจงมีแก่ท่าน)กว่า 1400 ปีที่ผ่านมา เราจะพบว่า “การเรียนรู้โดยการ กระทำ” หรือ “Learning by Doing” จะปรากฏอยู่แล้วในกระบวนการสอนของท่านนบีﷺ (ขอความ จำเริญและความสันติจงมีแก่ท่าน) ซึ่งท่าน ได้สอนเหล่าบรรดาเศาะหาบะฮ์ของท่านด้วยวิธีการ กระทำหรือด้วยการปฏิบัติมากมายหลายครั้ง อย่างเช่นได้ปรากฏในรายงานหะดีษเกี่ยวกับวิธีสอน ละหมาด โดยการฝึกฝนและปฏิบัติ ดังมีรายงานจากท่านอะบูซุรเราะฮ์ว่า

((أن رجلاً دخل المسجد ، ورسول الله ﷺ جالس في ناحية المسجد فصلى ، ثم جاء فسلم عليه ، فقال له رسول الله ﷺ : "وعليك السلام ، ارجع فصل ، فإنك لم تصل" فصلى ثم جاء فسلم. فقال ﷺ : "وعليك السلام ، ارجع فصل ، فإنك لم تصل" فقال في الثانية أو في التي تليها "علمني يا رسول الله" فقال : "إذا قمت إلى الصلاة فأصبغ الوضوء ثم استقبل القبلة ، فكبر ، ثم اقرأ ما تيسر معك من القرآن ، ثم اركع حتى تطمئن راکعاً ، ثم ارفع حتى تستوي قائماً ، ثم اسجد حتى تطمئن ساجداً ، ثم ارفع حتى تطمئن جالساً ، ثم افعل ذلك في صلاتك كلها))⁴

(al-Bukhari:5897;Muslim:397)

ความว่า “มีชายคนหนึ่งได้เข้าไปในมัสยิด ขณะที่ท่านเราะสูล ﷺ กำลังนั่งอยู่ในมัสยิด ชายคนนั้นได้ทำการละหมาด ต่อมาเขาได้เข้าไปหาท่านเราะสูล ﷺ และให้สะลามแก่ท่าน ท่านเราะสูล ﷺ ก็ได้ตอบรับสะลามด้วยการกล่าวว่ “วะอะลัยกุม อัล-สะลาม” แล้วท่านก็ได้กล่าวแก่ชายคนนั้นว่า “จงกลับไปละหมาด แท้จริงแล้วท่านยังไม่ได้ละหมาด” ชายคนนั้นก็ได้กลับไปทำละหมาด แล้วเขาก็มาหาท่านเราะสูล ﷺ และให้สะลามแก่ท่าน ท่านเราะสูล ﷺ ก็ได้ตอบรับสะลามด้วยการกล่าวว่ “วะอะลัยกุม อัล-สะลาม” แล้วท่านก็ได้กล่าวแก่ชายคนนั้นว่า “จงกลับไปละหมาด แท้จริงแล้วท่านยังไม่ได้ละหมาด” ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวเช่นนั้นแก่ชายคนนั้นเป็นครั้งที่ 2 หรือครั้งต่อมา จนเขาได้กล่าวแก่ท่านเราะสูล ﷺ ว่า “โอ้ ท่านเราะสูลผู้ถูกลอยชู โปรดสอนการละหมาดแก่ฉันเถิด” ท่านเราะสูล ﷺ จึงกล่าวว่ “เมื่อเจ้าจะทำการละหมาด เจ้าจงอาบน้ำละหมาดให้สมบูรณ์ ต่อมาก็ผินหน้าไปทางกิบละฮ์ และศักบีร์ พร้อมกับอ่านสูเราะห์ ต่อมาก็เราะเกาะอย่างสมบูรณ์ และลุกขึ้นจากเราะเกาะอุจนกระทั่งยืนตัวตรง ต่อมาก็สุญูดอย่างสมบูรณ์ และนั่งระหว่างสองสุญูดอย่างสมบูรณ์ ดังนั้น เจ้าจงทำการละหมาดด้วยประการดังกล่าวข้างต้นทั้งหมด”

(บันทึกโดยอัล-บุคอรีย์:5897 ; และมุสลิม:397)

⁴ หะดีษ บันทึกโดย อัล-บุคอรีย์ กิฮาบ อัล-อิศติซาน หะดีษหมายเลข 5897 , มุสลิม กิฮาบ อัล-ซอฮัด หะดีษหมายเลข 397 อะบี ดาวูด กิฮาบ อัล-ซอฮัด หะดีษหมายเลข 856 อัล-ติรมิซีย์ กิฮาบ อัล-อิบรอฮ์ อัล-ซอฮัด ฮัน อัล-รอซูล หะดีษหมายเลข 303 และอัล-นะซาอี กิฮาบ อัล-อูคูบีก หะดีษหมายเลข 1053 จาก อะบี สุรเราะห์ ส่วนหนึ่งของมุสลิม

จากบทเทศน์ดังกล่าวและอีกหลายๆเทศน์ อาทิเช่น เทศน์เกี่ยวกับการอาบน้ำ ละครหมาด การทำอัญญา ตลอดจนการกินการดื่มที่ได้บอกถึงกระบวนการสอนของท่านนบิฮฺ (ขอ ความจำเริญและความสันติจงมีแก่ท่าน) ที่ใช้รูปแบบการสอนโดยการกระทำ หรือ “Learning by Doing” อันเป็นทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จาก แนวคิดที่ได้กล่าวมาข้างต้น นักการศึกษาหลายท่านได้จำแนกและอธิบายหลักการจัดการเรียนการ สอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งจะนำเสนอในคอนต่อไปนี้

2.1.2.3 หลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

นักการศึกษาหลายท่านได้นำเสนอหลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ ไว้หลายประการ ซึ่งรายละเอียดส่วนใหญ่สอดคล้องและใกล้เคียงกัน แต่อาจจะแตกต่างกัน ไปบ้างในบางประเด็นขึ้นอยู่กับมุมมองของนักการศึกษาแต่ละท่าน เช่นหลักการพื้นฐานของแนวคิด ผู้เรียนเป็นสำคัญ วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542 : 6-7) ได้เสนอไว้ดังนี้ว่า

1. ผู้เรียนมีบทบาทรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของคน ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ บทบาทของ ครูคือผู้สนับสนุน และเป็นแหล่งความรู้ของผู้เรียน ผู้เรียนจะรับผิดชอบตั้งแต่เลือกและวางแผนสิ่งที่ ตนจะเรียน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการเลือก และจะเริ่มค้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยการศึกษาค้นคว้า รับผิดชอบการเรียนตลอดจนประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. เนื้อหาวิชามีความสำคัญและมีความหมายต่อการเรียนรู้ ปัจจัยสำคัญในการ ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบด้วย เนื้อหาวิชา ประสบการณ์เดิม และความต้องการของ ผู้เรียน การเรียนรู้ที่สำคัญและมีความหมายจึงขึ้นอยู่กับ “เนื้อหาและวิธีหรือ เทคนิคการสอน”

3. การเรียนรู้จะประสบผลสำเร็จหากผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการ สอน ผู้เรียนจะได้รับ ความสนุกสนานจากการเรียน หากได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ได้ทำงาน ร่วมกับเพื่อน ๆ ได้ค้นพบข้อคำถามและคำตอบใหม่ ๆ สิ่งใหม่ ๆ ประเด็นที่ท้าทายและ ความสามารถในเรื่องใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งการบรรลุผลสำเร็จของงานที่พวกเขาเริ่มด้วยตนเอง

4. สัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้เรียน การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มจะช่วยส่งเสริม ความเจริญงอกงาม การพัฒนาความเป็นผู้ใหญ่ การปรับปรุงการทำงาน และการจัดการกับชีวิตของ แต่ละบุคคล สัมพันธภาพที่เท่าเทียมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันของผู้เรียน

5. ครูคือผู้อำนวยการความสะดวกและเป็นแหล่งความรู้ ในการจัดการเรียนการสอน แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูจะต้องมีความสามารถที่จะค้นพบความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน เป็นแหล่งความรู้ที่ทรงคุณค่าของผู้เรียนและสามารถค้นคว้าหาสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ที่เหมาะสมกับ ผู้เรียน สิ่งสำคัญที่สุด คือ ความเต็มใจของครูที่จะช่วยเหลือ โดยไม่มีเงื่อนไข ครูจะให้ทุกอย่างแก่ ผู้เรียนไม่ว่าจะเป็น ความเชี่ยวชาญ ความรู้ เจตคติ และการฝึกฝน โดยผู้เรียนมีอิสระที่จะรับหรือไม่ รับการให้นั้นก็

6. ผู้เรียนมีโอกาสเห็นตนเองในแงุ่มที่แตกต่างจากเดิม การจัดการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งให้ผู้เรียนมองเห็นตนเองในแงุ่มที่แตกต่างออกไป ผู้เรียนจะมีความ มั่นใจในตนเอง และควบคุมตนเองได้มากขึ้น สามารถเป็นในสิ่งที่อยากเป็น มีวุฒิภาวะสูงมากขึ้น ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมคนให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมกับเหตุการณ์ต่าง ๆ มากขึ้น

7. การศึกษา คือ การพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนหลาย ๆ ด้าน พร้อมกัน ไป การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาผู้เรียนหลาย ๆ ด้าน คุณลักษณะด้านความรู้ ความคิด ด้านการปฏิบัติ และด้านอารมณ์ความรู้สึกจะได้รับการพัฒนาไป พร้อม ๆ กัน

นอกจากหลักการพื้นฐานของแนวคิดผู้เรียนเป็นสำคัญแล้ว นักการศึกษาหลาย ท่านได้พยายามนำเสนอหลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้(ฌรูวูมิ กิจรุ่งเรือง และคณะ , 2545 และเอกรินทร์ สีมหาศาล , 2545) ดังนี้คือ

การจัดการเรียนการสอนต้องอยู่บนพื้นฐานความแตกต่างของผู้เรียน เชื่อว่าผู้เรียน แต่ละคนมีความรู้ ความสามารถแตกต่างกัน ครูต้องจัดการเรียนการสอน มีสาระเรื่องราวตามความ สนใจของผู้เรียน ตามปัจเจกบุคคล ตามวัย ตามท้องถิ่น และตามกาลสมัย

การจัดการเรียนการสอนต้องใช้การมีส่วนร่วม หมายถึงร่วมกันคิดร่วมกันทำ ระหว่างครูและผู้เรียน หรือระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ครูต้องเปลี่ยนแนวคิดตนเองจากการเป็นผู้ให้ มาเป็นผู้สนับสนุน และมีส่วนร่วมการเรียนรู้ เป็นผู้ให้คำปรึกษา อำนวยความสะดวก

การจัดการเรียนการสอนต้องเป็นการสอนแบบ ได้คิดและลงมือปฏิบัติ เปิดโอกาส ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ได้คิดได้แก้ปัญหา ได้ค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนสามารถ สร้างความรู้ขึ้นมาได้จากประสบการณ์ จากการกระทำ จากการ ได้สัมผัส การแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นกับเพื่อน กับครู และกับผู้ที่มีประสบการณ์ตรง

การจัดการเรียนการสอนต้องมีการวางแผนอย่างชัดเจน มีจุดประสงค์ของการ เรียนรู้ มีมโนทัศน์ (Concept) ของเนื้อหาอย่างชัดเจน ว่าต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อะไร

พร้อมกำหนดรูปแบบการสอน วางแผนกระบวนการเรียนการสอนที่ช่วยให้ครูสามารถติดตามการ เรียนรู้ของผู้เรียน ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตลอดจนสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนระหว่างการ เรียนรู้ได้ว่าสอดคล้องตามเป้าหมายที่ครูต้องการหรือไม่ ร่วมกับการประเมินตนเองของผู้เรียน โดย กำหนดมาตรฐานผลงานของคนร่วมกับครู

การจัดการเรียนการสอนต้องมีเอกสารวิชาการ หรือหนังสือ หรือตำราในเรื่องที่ เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียน ให้เด็กได้ค้นคว้าเพิ่มเติมในสิ่งที่เรียนหรือใช้ประกอบการเรียน หรือใช้ ก่อนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเก่ง ดี มีสุข ต้องเป็นการสอนที่สร้างแรงจูงใจ ให้ความรู้ ผู้เรียน สามารถเรียนรู้จากการปฏิบัติและประสบการณ์ได้จริงภายใต้การแนะนำปรึกษาที่ติจากครู

การจัดการเรียนการสอนต้องบูรณาการวิชาการ และกระตุ้นการถ่าย โยงความคิด จากวิชาที่เกี่ยวข้อง โดยสอดคล้องกับการดำรงชีวิตจริง และการสอนต้องเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียน แสดงออก ให้โอกาสผู้เรียนเสนอความเห็นหรือข้อค้นพบหรือสิ่งที่ศึกษาด้วยการรับฟังและเปิดใจ กว้างของครู ขอมรับความสามารถของผู้เรียน กระตุ้นให้เด็กแสดง ศักยภาพของตัวเองออกมาอย่าง เต็มที่

การจัดการเรียนการสอนต้องมีบรรยากาศของการเรียนรู้ที่ผ่อนคลาย ครูสามารถ นำการสอนหลายหลายวิธีมาใช้เพื่อให้ผู้เรียนมีบรรยากาศการเรียนรู้ที่แตกต่างจากการนั่งฟังอย่าง เดียว สิ่งที่ผู้เรียนค้นพบด้วยตนเอง ไม่เพียงแต่สร้างความสุขในการเรียนเท่านั้น แต่ยังปลูกฝังนิสัย การเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้เรียนด้วย

การจัดการเรียนการสอนต้องกระตุ้นการคิด นอกจากการให้ผู้เรียนค้นคว้าด้วย ตนเองแล้วผู้เรียนควรต้องมีการเขียนบันทึก เพื่อให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินเป็น ข้อความรู้ ในขณะที่เขียนครูต้องสอนด้วยการถามให้คิด รู้จักการวิเคราะห์เชื่อมโยงข้อมูล สารสนเทศ และความรู้เพื่อเป็นการคิดที่กว้างขวางริเริ่ม และสร้างสรรค์ ตลอดจนการสอนต้องเน้น การเรียนรู้แบบเข้าใจ ไม่ใช่การท่องจำแต่จำได้ ความจำของผู้เรียนจะเกิดขึ้นจากการเชื่อมโยงความรู้ การกระตุ้นความคิดจากการทำกิจกรรม กระบวนการเรียนและคำถามของครู

หลังจากได้ศึกษาหลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พบว่า การ จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จะคำนึงถึงความแตกต่างของบุคคลหรือผู้เรียนเป็น ลำดับแรก ส่งเสริมให้ใช้เทคนิควิธีการเรียนการสอนที่หลากหลายโดยเฉพาะการเรียนรู้ด้วยการ ปฏิบัติ ครูมีบทบาทในการสนับสนุน และมีส่วนร่วมการเรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน กระตุ้นให้ ผู้เรียนได้แสดงศักยภาพของตัวเองออกมาอย่างเต็มที่ เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ปลูกฝังนิสัยการเรียนรู้แบบยั่งยืนให้กับผู้เรียน ซึ่งประเด็นดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่า

สอดคล้องกับหลักการอิสลาม โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนที่ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน มีความสอดคล้องกับการสอนของท่านนบี ﷺ (ขอความจำเริญและความสันติจงมีแก่ท่าน) ที่ท่านก็ได้คำนึงถึงความแตกต่างของผู้ฟัง และความเหมาะสมของเนื้อหากับผู้เรียน ดังหะดีษที่ว่า

⁵((أمرنا أن نكلم الناس على قدر عقولهم))

(al-Zurgani:162)

ความว่า “พวกเรา(เป็นบรรดานบิศาตฺนทุก)ที่ถูกกำชับให้
พูดคุยหรือบอกกล่าวต่อเพื่อนมนุษย์ให้เหมาะสมกับสติปัญญาของ
พวกเขา”

(บันทึกโดย อัล-ซุรกอญีย์:162)

จากหะดีษของท่านนบี ﷺ (ขอความจำเริญและความสันติจงมีแก่ท่าน) ข้างต้นจะ
เห็นได้ว่า การบอกกล่าวหรือการสอนต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้ฟังหรือผู้เรียนแต่ละคน อัน
เนื่องจากสติปัญญาของคนแต่ละคนไม่เท่าเทียมกัน ในบางกรณีอาจจะบอกต่อคนนี้ได้ ในขณะที่อีกคน
หนึ่งยังไม่ควรที่จะบอกในประเด็นเดียวกันนั้น เพราะหากบอกกับคนที่ยังไม่พร้อมที่จะรับ เขา
อาจจะปฏิเสธต่อคำบอกเล่าดังกล่าว ดังหะดีษที่รายงานโดยท่านอะลี อิบนิ อะบีฏอลิบว่า

⁶((حدثوا الناس بما يعرفون أتحبون أن يكذب الله ورسوله))

(al-Bukhari:124)

ความว่า “พวกท่านจงพูดคุยและบอกกล่าวต่อผู้คนในสิ่งที่พวกเขา
สามารถรับรู้ได้หรือพวกท่านชอบที่จะให้พวกเขา(ผู้คนเหล่านั้น)กล่าวเท็จ
ต่ออัลลอฮ์และเราะซูล”

(บันทึกโดยอัล-บุคอรี:124)

จากหะดีษของท่านนบี ﷺ (ขอความจำเริญและความสันติจงมีแก่ท่าน) ทั้งสองบท
ข้างต้นนั้นจะเน้นถึงความแตกต่างของผู้ฟังหรือผู้เรียน ซึ่งผู้สอนและผู้ถ่ายทอดความรู้จำเป็นต้อง
เข้าใจและต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน เพราะความแตกต่างและพื้นฐานของแต่ละ

⁵ ดูอ้างอิงในบทที่ 1 หน้า 4

⁶ ดูอ้างอิงในบทที่ 1 หน้า 5

ละคนของผู้เรียนนั้นย่อมไม่เท่าเทียมกันในขณะที่ทุกคนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพของตนเอง ดังนั้นเมื่อครูผู้สอนสามารถรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลจะเป็นการดีในระบบการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนให้มากที่สุด ดังนั้นผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและเนื้อหาที่สอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งดังกล่าวนั้นสอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่ครูผู้สอนต้องศึกษาทำความเข้าใจและดำเนินการต่อไป

2.1.3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการกำหนดจุดหมายสาระ กิจกรรม แหล่งการเรียนรู้ สื่อการเรียน และการวัดประเมินผลที่มุ่งพัฒนา “คน” และ “ชีวิต” ให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มความสามารถสอดคล้องกับความถนัดความสนใจและความต้องการของผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2541 :20) ดังนั้นกิจกรรมการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้สัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นเพื่อนมนุษย์ ชุมชนชาติ และเทคโนโลยี ให้ผู้เรียน ได้ฝึกปฏิบัติ ฝึกวิเคราะห์ วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ซึ่งผู้ที่มีบทบาทปลูกเร้าและเสริมแรงผู้เรียนในทุกกิจกรรมเหล่านั้นคือ ครูผู้สอน (แม็ค อูทุมสกูลรัตน์ , 2545 :45-46) ครู เป็นผู้วางแผนเป็นขั้นเป็นตอน วางแผนทั้งเนื้อหาและวิธีการแก่ผู้เรียน จัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ช่วยชี้แนะแนวทางการแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องแก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล ตลอดจนการจัดสื่อการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพและเต็มความสามารถที่เขาจะได้รับ

ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้ที่มีบทบาทในการดำเนินการที่สำคัญที่สุดในกระบวนการจัดการเรียนการสอนดังกล่าว คือ ครูผู้สอน ด้วยเหตุดังกล่าว ครูผู้สอนจำเป็นต้องทำความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะเรื่องของความสำคัญ ความจำเป็น ทั้งนี้เพราะจะช่วยในการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการจัดการเรียนการสอน เมื่อแนวคิดเปลี่ยน การกระทำย่อมเปลี่ยนตามไปด้วย (นวลจิตต์ ชาวศิริพิทงศ์ และคณะ, 2545) การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูผู้สอนจะเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ป้อนความรู้ให้ผู้เรียนไปสู่การเป็นผู้วางแผน อำนวยความสะดวก และเป็นแหล่งข้อมูลความรู้ให้แก่ผู้เรียน เป็นผู้เสริมสร้างบรรยากาศ และสนับสนุนให้แรงเสริมกระตุ้นให้ผู้เรียนเข้าร่วมลงมือทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมายแก่ผู้เรียน และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันของผู้เรียนได้ ดังนั้นคำที่กล่าวว่าผู้เรียนสำคัญที่สุดไม่ได้แปลว่าครูลดบทบาทหรือลดความสำคัญลง ตรงกันข้าม ครูกลับมีบทบาทและ

ความสำคัญมากขึ้น อีกทั้งจะทำให้การศึกษามีพลังและศักดิ์ศรีในการแก้ปัญหาของมนุษย์ และสังคม เพราะการสอนโดยเน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ จะช่วยพัฒนาผู้เรียนในทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็น คนเก่ง คนดีและความสุข ตามเป้าหมายการจัดการศึกษาในปัจจุบัน (ประเวศ วะสี , 2541)

เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นไปตามเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษาครูผู้สอนจำต้องคำนึงถึงบทบาทของตนเอง และยังคงมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทของความเป็นครูมากยิ่งขึ้น ซึ่งการดำเนินการหรือบทบาทครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นักการศึกษากล่าวไว้มากมาย ในที่นี้ขอนำเสนอภาระหน้าที่และบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยจำแนกออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
2. การจัดทำแผนการเรียนการสอน
3. การใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน
4. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

2.1.3.1 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

จากความเข้าใจที่ว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้เรียนรู้ โดยพยายามจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ ได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล สื่อ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ โดยใช้กระบวนการต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ และนักเรียนมีโอกาสนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่น ดังนั้นเทคนิคการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับข้อมูลที่เป็นความเข้าใจเบื้องต้น จึงควรคำนึงถึงเทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3 ประเด็น(นวลจิตต์ เขาวีระพิงศ์ และคณะ , 2545) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตัวเอง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกับคนอื่น และการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

นอกจากกิจกรรมต่างๆที่ได้กล่าวมาข้างต้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ ต้องมีความหลากหลายและบูรณาการให้ผู้เรียนได้พัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งต้องคำนึงถึงสิ่งต่างๆ (ทิสนา แชนมณี และคณะ , 2540 ; และอาภรณ์ ใจเที่ยง , 2537) ดังนี้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนควรเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นพบความสามารถของตนเอง เพราะผู้เรียนแต่ละคนมีความสามารถที่แตกต่างกัน ดังนั้นการจัดกิจกรรมต้องหลากหลาย ช่าง่ายปนกัน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทดลองและค้นพบความสามารถของตนได้ทุกคน ให้โอกาสผู้เรียนได้เลือกตามความสนใจและความถนัด ในแต่ละช่วงเวลาควรมีการจัดกิจกรรมให้เลือก หรือหากเป็นกิจกรรมเดียวกันก็ควรมีสื่ออุปกรณ์หลากหลายให้เลือกใช้ตามความต้องการของผู้เรียน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนควรเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียน เรียนรู้ที่จะรักการเรียนรู้ เนื่องจากธรรมชาติของเด็กจะมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ผ่านการเล่น การได้รับกิจกรรมที่สนุกสนานแฝงไว้ด้วยการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ประสบความสำเร็จ ส่งผลให้เด็กเกิดความมั่นใจและรักที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมและเกิดการเรียนรู้ต่อไปอย่างไม่สิ้นสุด ทั้งยังเกิดความรู้สึที่ดีต่อตนเอง มีความภาคภูมิใจในความสำเร็จจากการร่วมทำกิจกรรม

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน ควรเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกปรับตัวต่อสื่อใหม่ ๆ เพื่อนใหม่ ๆ สื่อและอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมควรมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หมุนเวียนมาให้เด็กได้เลือกใช้ร่วมกับผู้อื่นตามความต้องการพัฒนาการสังเกตสิ่งใหม่ ๆ รอบ ๆ ตัวฝึกฝนอยู่และทำงานร่วมกับผู้อื่น

กิจกรรมการเรียนรู้การสอนต้องสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร ในการมุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เกิดทักษะ กระบวนการคิด การแก้ปัญหา การปฏิบัติงาน การจัดการ เป็นต้น กิจกรรมการเรียนรู้การสอนยังต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน ผู้สอนต้องพิจารณาว่าในการสอนครั้งนั้นต้องการให้บรรลุจุดประสงค์การสอนแบบใด แล้วจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์นั้น กิจกรรมการเรียนรู้การสอนต้องสอดคล้องกับสภาพของเนื้อหาวิชาเพราะเนื้อหาวิชาแต่ละประเภทต้องอาศัยเทคนิควิธีการสอนและการจัดกิจกรรมที่แตกต่างกัน และกิจกรรมการเรียนรู้การสอนยังต้องสอดคล้องและเหมาะสมกับวัย ความสามารถและความสนใจของผู้เรียน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนต้องมีลำดับขั้นตอน เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง ไม่สับสน สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเนื้อหาที่เรียน และส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ได้และต้องพยายามจัดกิจกรรมให้น่าสนใจ ให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ให้ผู้เรียนรู้วิธีการหาความรู้ซึ่งมีค่ามากกว่าองค์ความรู้โดยใช่สื่อการสอนที่เหมาะสม หลากหลายประเภทคำนึงถึงความเหมาะสมกับระดับความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์เดิมของผู้เรียนใช้สื่อสอดคล้องกับวัตถุประสงค์สื่อเหมาะสมกับการเรียนรู้ สื่อที่ได้ในท้องถิ่นและเป็นสื่อที่สะดวกในการใช้

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลายให้เหมาะสมกับสถานการณ์ทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนและเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง การจัดกิจกรรมต้องท้าทายต่อความคิด ความสามารถของผู้เรียนฝึกฝนวิธีการแสวงหาความรู้และการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียน และได้รับประโยชน์จากการเรียนอย่างแท้จริง กิจกรรมที่มีความหมายต่อผู้เรียน เป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว ผู้เรียนมีโอกาสประสบพบในชีวิตประจำวันอันจะก่อให้เกิดการนำไปใช้ เกิดการฝึกฝนและมีความชำนาญในการใช้ทักษะที่ได้เรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรจัดให้มีบรรยากาศที่รื่นรมย์ สนุกสนานและเป็นกันเองซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความสุขและมีเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียนและเมื่อจัดกิจกรรมแล้วควรมีการวัดผลการใช้กิจกรรมนั้นทุกครั้งเพื่อค้นหาข้อดีข้อบกพร่องแล้วนำมาผลไปใช้ปรับปรุงแก้ไขสำหรับใช้ในครั้งต่อไป

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นพบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการจัดมวลงประสพการณ์สำหรับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิด วิเคราะห์ ครูควรร่วมสรุปเนื้อหา และสิ่งค้นพบในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้เรียน และเชื่อมโยงไปสู่การนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน ศิษยานุศิษย์(กรมสามัญศึกษา, 2540) ดังกล่าวนั้นทำให้ครูมีความจำเป็นต้องเข้าใจพัฒนาการ และเรียนรู้ความสนใจ ความสามารถและลักษณะนิสัยเฉพาะตัวของเด็กแต่ละคนที่ตนดูแลรับผิดชอบในขณะนั้น ๆ เป็นอย่างดี เพื่อให้การสนับสนุน การส่งเสริม หรือการกระตุ้น ช่วยเหลือให้เด็กทุกคนได้รับความสำเร็จในการทำกิจกรรมนั้น ๆ ได้อย่างเหมาะสม จนเด็กเกิดความภาคภูมิใจในตนเองและเกิดความใฝ่รู้ในสิ่งต่าง ๆ ต่อไป

2.1.3.1 ก. เทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ในส่วนของเทคนิคและวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีอยู่อย่างหลากหลายที่ผู้สอนสามารถนำไปใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน จุดประสงค์ของการเรียนรู้ และเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ทั้งนี้จากการที่คณะผู้เขียนได้สังเคราะห์จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้พบว่า รูปแบบการสอน วิธีการสอน และเทคนิคการสอนที่ส่งเสริมและให้ความสำคัญกับผู้เรียนมีจำนวนมากถึง 60 วิธี (กรมวิชาการ, 2538 ; วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2542 ปทีป เมษาคุณวุฒิ , 2543 ; สำนักงานนโยบายและแผนการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม , 2543 ; ทิศนา แจมมณี, 2544 ; วัชรวุฒิ กิจรุ่งเรือง และคณะ , 2545 ; สุคนธ์ ดินรพานนท์และคณะ , 2545) ดังนี้

1. การสอนแบบ โครงการ
2. การสอนแบบทดลอง
3. การสอนแบบใช้สถานการณ์จำลอง
4. การสอนแบบใช้บทบาทสมมติ
5. การสอนแบบแก้ปัญหา
6. การสอนแบบสืบสวนสอบสวนหรือสืบสวน
7. การสอนแบบโปรแกรมสำเร็จรูป
8. การสอนแบบใช้ชุดการสอน
9. การสอนแบบใช้เกม
10. การสอนแบบใช้กรณีศึกษา
11. การสอนแบบเผชิญสถานการณ์
12. การสอนแบบใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน
13. การสอนแบบถาม – ตอบ
14. การสอนแบบอภิปรายกลุ่มย่อย
15. การสอนแบบสืบเสาะหาความรู้เป็นกลุ่ม
16. การสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์
17. การสอนแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ
18. การสอนแบบความคิดแบบรวบยอด
19. การสอนแบบให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
20. การสอนแบบทักษะศึกษา
21. การสอนแบบนิรนัย
22. การสอนแบบอุปนัย
23. การสอนแบบศูนย์การเรียน
24. การสอนแบบหน่วย
25. การสอนแบบวิทยาศาสตร์
26. การสอนแบบชิปป่า
27. การสอนโดยใช้การสาธิต
28. การสอนโดยใช้การแสดงละคร
29. การสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย
30. การสอนแบบเว็บเบสต์

31. การสอนแบบบูรณาการ
32. การสอนเชิงปฏิบัติการ
33. การสอนด้วยการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
34. การสอนเชิงสร้างสรรค์
35. การสอนแบบให้การศึกษา
36. การสอนแบบปรับเข้าหากัน
37. การสอนแบบคงมโนทัศน์
38. การสอนแบบการฝึกจำ
39. การสอน โดยผ่านการนำเสนอ
40. การสอนแบบกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์
41. การสอนทางอ้อม
42. การสอนเพื่อให้เข้าใจตนเอง
43. การสอนเพื่อให้เกิดความรอบรู้
44. การสอนโดยตรง
45. การสอนแบบระดมสมอง
46. การสอนแบบการประชุมปรึกษา
47. การสอนแบบขาดวิชาวิชาการ
48. การสอนด้วยการอภิปรายรอบวง
49. การสอนด้วยการอภิปรายเชิงปฏิบัติ
50. การสอนด้วยการอภิปรายหมุนรอบวง
51. การสอนโดยใช้ผังกราฟิก
52. การสอนแบบ Jigsaw
53. การสอนแบบ E-learning
54. การสอนแบบ Teams-games-tournaments (tgt)
55. การสอนแบบ Student-teams and achidualization (stad)
56. การสอนแบบ Team assisted individualization (Tai)
57. การสอนแบบ Group investigation (gi)
58. การสอนแบบ learning together(it)
59. การสอนแบบ Numbered head together(nht)
60. การสอนแบบ Co-op co-op

วิธีการแต่ละวิธีหรือเทคนิคแต่ละเทคนิคมีจุดเด่นและประโยชน์ในการนำไปใช้ที่แตกต่างกัน ผู้สอนสามารถคัดสรรไปประยุกต์ใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้แก่ผู้เรียนตามเป้าหมายของสาระการเรียนรู้โดยผู้สอนสามารถศึกษารายละเอียดของแต่ละวิธีการหรือเทคนิคจากเอกสารที่ได้จัดเผยแพร่ไว้มากมาย

1) การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการในวิชาอิสลามศึกษา

จากเทคนิคและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่มีอยู่มากมายถึง 60 วิธีนั้นเมื่อเรามาพิจารณาถึงการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2546 นอกจากจะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณแล้ว ยังมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหา ข้อขัดข้องทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม การจัดการเรียนรู้จึงต้องใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลายครั้งที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งเทคนิครูปแบบวิธีการเรียนรู้ที่กระทรวงศึกษาธิการ(2546 : 11-12) ได้เสนอไว้คือวิธีการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม การบูรณาการ การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกันหรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ หมายถึงการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงศาสตร์หรือเนื้อหาสาขาวิชาต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดความรู้ที่มีความหมาย มีความหลากหลาย และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้แบบบูรณาการช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหา ลดจำนวนเวลาเรียน เป็นการแบ่งเบาภาระของผู้สอน รวมทั้งส่งเสริมผู้เรียนให้มีโอกาสใช้ความคิด ประสบการณ์ความสามารถ ตลอดจนทักษะต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ก่อให้เกิดการเรียนรู้ทักษะ กระบวนการ และเนื้อหาสาระไปพร้อมกัน (พาสนา จุลรัตน์ , 2548 : 225)

จากการศึกษาประเภทของการเรียนรู้แบบบูรณาการพบว่าการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสามารถทำได้หลายแบบ ทั้งนี้เพราะลักษณะของบูรณาการที่หลากหลายเช่น การบูรณาการระหว่างความรู้และกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการระหว่างพัฒนาการทางด้านความรู้และทางด้านจิตใจ การบูรณาการทางด้านความรู้และการปฏิบัติ การบูรณาการระหว่างสิ่งที่อยู่ใน

ห้องเรียนกับสิ่งที่เป็นอยู่กับชีวิตจริง ตลอดจนการบูรณาการระหว่างวิชาต่าง ๆ ให้เข้าด้วยกัน (วัฒนาพร กระจับทุกซ์ ,2542 : 46 และอรรถีย์ มุตคำและคณะ , 2542 : 12)

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการนั้นมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อผู้เรียนและผู้สอนเป็นอย่างยิ่งดังที่อรรถีย์ มุตคำ (2544 : 20) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการว่า 1) ช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้เข้ากับชีวิตจริงได้ เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงจำเป็นจะต้องใช้ความรู้และทักษะจากหลายสาขาวิชาร่วมกันแก้ปัญหา 2) ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างความศิครวบยอดในศาสตร์ต่าง ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย 3) ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิชาต่าง ๆ เหล่านี้กับชีวิตจริง 4) ช่วยขจัดความซ้ำซ้อนของการสอนตามเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร 5) เป็นการเรียนรู้ที่มีบรรยากาศเป็นธรรมชาติ สอดคล้องกับชีวิตจริง และ 6) ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสประยุกต์ใช้ความคิด ประสพการณ์ ความสามารถ และทักษะต่าง ๆ หลาย ๆ ด้าน ในการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตจริง

เมื่อได้ศึกษานิยามและลักษณะของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแล้วพอสรุปได้ว่าการบูรณาการหมายถึงการเชื่อมโยงสิ่งหนึ่งให้สัมพันธ์กับอีกสิ่งหนึ่งมาผสมผสานเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดความรู้ที่มีความหมาย มีความหลากหลาย และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการเชื่อมโยงระหว่างความรู้กับความรู้ การเชื่อมโยงระหว่างความรู้กับคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนการเชื่อมโยงระหว่างความรู้กับเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ทั้งหลายนั้นเป็นแนวปฏิบัติของบรมครูท่านศาสดา(ขอความจำเริญและความสันติจงมีแด่ท่าน)แล้วทั้งสิ้น เพราะอิสลามได้บูรณาการระหว่างความรู้กับศีลธรรมตั้งแต่เริ่มแรกหรือ วัตถุประสงค์แรกที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้แต่งตั้งศาสนทูตของพระองค์คืออาอะฮ์

﴿ هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمَمِينَ رَسُولًا يُتْلُوا عَلَيْهِمْ ءآيَاتِهِمْ وَيُزَكِّيهِمْ

وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴾

(الجمعة : ٢)

ความว่า “พระองค์ทรงเป็นผู้แต่งตั้งเราะฮ์ตุลขึ้นคนหนึ่งในหมู่ผู้ที่ไม่รู้จักหนังสือจากพวกเขาเองเพื่อสาธยายอาอะฮ์ต่างๆของพระองค์แก่พวกเขาและทรงทำให้พวกเขาหุดม่อง(โดยการขัดเกลาจิตใจ)และทรงสอนคัมภีร์และความสุขุมคัมภีร์ภาพแก่พวกเขาและแม้ว่าแต่ก่อนนี้พวกเขาอยู่ในการหลงผิดอย่างชัดแจ้งก็ตาม”

(อัล-ญุมอะฮ์ : 2)

จากอายะฮ์ดังกล่าว ได้บอกและอ้างถึงเป้าหมายสำคัญของเราะฮ์ลุล(ศาสนทูตของพระเจ้า)คือการสอนและขัดเกลาหรืออบรมมนุษย์ให้มีศีลธรรม จรรยา มารยาทที่ดีงามเพราะอิสลามถือว่าความรู้จะมีค่าสูงสุดได้ก็ต่อเมื่อสามารถนำมาซึ่งจรรยา มารยาทที่ดีต่อผู้เรียน ดังกล่าวนั้นสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักวิชาการมุสลิมที่เห็นพ้องต้องกันว่า การศึกษาของอิสลามนั้น มิใช่เป็นการ “ป้อน” ความรู้แต่เป็นการสอนให้ผู้เรียนมีศีลธรรม มีศรัทธา มีศาคศร์ มีศีลธรรม มีศรัทธา มีความบริสุทธิ์ทั้งกายและจิตใจ ซึ่งเป้าหมายแรกและสูงสุดทางการศึกษาของอิสลาม คือ การมีศีลธรรมที่บริสุทธิ์ประจำใจ และการฝึกจิตใจให้บริสุทธิ์

นอกจากการบูรณาการความรู้กับจิตใจแล้วอิสลามยังบูรณาการความรู้กับการปฏิบัติและเหตุการณ์จริงอีกด้วย โดยเฉพาะการทยอยลงมาของอัล-กุรอานเป็นเวลาถึง 23 ปี ทั้งนี้ความเหตุการณ์และสภาพที่เกิดขึ้นจริงในตอนนั้นหรือที่เรียกว่า(أسباب النزول) ดังนั้นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจึงไม่เป็นเรื่องใหม่สำหรับครูสอนศาสนา กอปรกับการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบดังกล่าวเป็นหนึ่งในรูปแบบในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งครูผู้สอนอิสลามศึกษาต้องพยายามทำความเข้าใจและดำเนินการสอน พร้อมทั้งครูผู้สอนยังต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวในการปฏิบัติอย่างเป็นขั้นเป็นตอน

2.1.3.2 การจัดทำแผนการเรียนการสอน

การกระทำกิจการใดก็ตามให้สำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมเกิดขึ้นจากการคิด ไตร่ตรอง และเตรียมการไว้ล่วงหน้า ต้องทำตามลำดับขั้นก่อนหลัง เช่นเดียวกันกับการเรียนการสอน หากผู้สอนได้คิด ไตร่ตรอง และเตรียมการไว้ล่วงหน้าในรูปแบบของแผนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและมีคุณภาพ ก็จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้บรรลุตามความมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ(ฉะรูณี กิจรุ่งเรืองและคณะ , 2545)

1) ความหมายและความสำคัญของแผนการเรียนการสอน

แผนการสอนหรือแผนการเรียนรู้อิงภาษาอังกฤษเรียกว่า(Lesson Plan) นักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้มากมาย ซึ่งอาจสังเคราะห์เข้าด้วยกันได้ว่า แผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การเตรียมตัวล่วงหน้าก่อนที่จะจัดการเรียนรู้ เป็นการเตรียมการอย่างมีระบบ

และเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอนไปสู่จุดประสงค์การเรียนรู้ในรายวิชาใดวิชาหนึ่งโดยอาจจะจัดวางโปรแกรมการเรียนรู้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้สามารถดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนด และจุดหมายของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ แผนการเรียนรู้มี 2 ระดับ ได้แก่ ระดับหน่วยการเรียนรู้(Unit Plan) และระดับบทเรียน (Lesson Plan) (ฉวีรุจิ กิจรุ่งเรืองและคณะ , 2545 ; อรทัย มูลคำ, 2544 : 45 ; วัฒนาพร ระงับทุกข์ , 2542 : 1)

จากความหมายดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าแผนการสอนคือผลของการเตรียมการอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมของการแปลงหลักสูตรสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน แผนการสอนสอนจึงเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ที่สำคัญ เพราะการสอนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล คือผลกลับสู่ท้ายของการวางแผนอย่างเป็นระบบ ดังที่นักวิจัยหลายคน ได้ตรวจสอบวิธีที่ครูได้วางแผนการสอนและการทบทวน ของการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การวางแผนการสอนมีบทบาทอันสำคัญยิ่งในการสอนและการเรียน(ซาอูซึ อาจินสมาจาร , น.ป.ป. : 8) ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องให้ความสำคัญ และมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนบรรลุผลตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้

การวางแผนการจัดการเรียนรู้นั้นมีความสำคัญมากในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดผลสำเร็จตามจุดประสงค์ที่วางไว้ การวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้นำข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับหลักสูตรและข้อมูลอื่น จะทำให้เกิดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์มากมายหลายประการ เช่น ทำให้ผู้สอนเกิดความมั่นใจในการสอน เพราะได้เตรียมทุกอย่างไว้เรียบร้อยแล้ว ซึ่งส่งผลที่จะทำให้การจัดการเรียนรู้เป็นไปตามลำดับขั้นตอน รวดเร็ว ไม่ติดขัด ทำให้การเรียนรู้คุ้มค่ากับเวลาที่เสียไปเพราะผู้สอนได้จัดการเรียนรู้อย่างมีแผนเป้าหมายและทิศทางอย่างชัดเจน ผู้เรียนจะได้รับความรู้ความคิด เจตคติ ทักษะและประสบการณ์ใหม่ตามที่ผู้สอนได้วางแผนไว้ ทำให้การเรียนรู้นั้นมีคุณค่า ทำให้การจัดการเรียนรู้ตรงกับหลักสูตร ทั้งนี้เพราะในการวางแผนการเรียนรู้นั้นผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรทั้งด้านจุดประสงค์เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนรู้อ และการวัดประเมินผลการเรียนรู้ ทำให้เกิดการเรียนรู้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพดีกว่าการจัดการเรียนรู้ที่ไม่มีการวางแผน และทำให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อผู้จัดการเรียนรู้และวิชาที่เรียน เพราะผู้สอนจัดการเรียนรู้ด้วยความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ(อรทัย มูลคำ , 2544 : 45)

จากความสำคัญของแผนการสอนที่ได้กล่าวมาหากครูได้ปฏิบัติตามจะก่อให้เกิดประโยชน์มากมายเช่น ก่อให้เกิดการวางแผนและการเตรียมตัวล่วงหน้าเป็นการนำเทคนิควิธีการสอน การเรียนรู้สื่อเทคโนโลยี และจิตวิทยาการเรียนการสอนมาผสมผสานประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม

กับสภาพแวดล้อมด้านต่าง ๆ ส่งเสริมให้ครูผู้สอนค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร เทคนิคการ เรียนการสอนการเลือกใช้สื่อ การวัดและประเมินผลตลอดจนประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงาน และ แผนการสอนยังเป็นผู้จัดการสอนสำหรับตัวครูผู้สอนและครูที่สอนแทนนำไปใช้ปฏิบัติการสอน อย่างมั่นใจ เป็นหลักฐานแสดงข้อมูลด้านการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผลที่จะเป็น ประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนต่อไป และเป็นหลักฐานแสดงความเชี่ยวชาญของครูผู้สอน ซึ่งสามารถนำไปเสนอเป็นผลงานทางวิชาการเป็นต้น(วัฒนาพร ระวังทุกข์ , 2542 :1)

นอกจากนั้น ธีรวิทย์ กิจรุ่งเรืองและคณะ (2545) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแผนการ สอนว่า 1) เพื่อให้เห็นความต่อเนื่องของการเรียนรู้ตามหลักสูตร 2) เพื่อให้จัดการเรียนรู้ได้ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน 3) เพื่อให้สามารถเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ให้พร้อมก่อนทำการสอนจริง 4) เพื่อให้ผู้สอนมีความมั่นใจและเชื่อมั่น ใน การจัดการเรียนรู้ 5) เพื่อให้เกิดการปรับปรุงวิธีการจัดการเรียนรู้จากข้อจำกัดที่พบ 6) เพื่อให้ผู้อื่น สอนแทนได้ในกรณีที่มีเหตุจำเป็น 7) เพื่อเป็นหลักฐานสำหรับการพิจารณาผลงานและคุณภาพใน การปฏิบัติการสอน และ 8) เพื่อเป็นเครื่องบ่งชี้ความเป็นวิชาชีพของครูผู้สอน

2) รูปแบบของแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ครูผู้สอนจะดำเนินการอย่างไรเกี่ยวกับการวางแผนเพื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ แนวทางหนึ่งในการทำสิ่งดังกล่าวก็คือการใช้วิธีการเชิงระบบต่อการวางแผนการสอน วิธีการเชิง ระบบต่อการวางแผนการสอนประกอบขึ้นด้วย หลักการที่ครูผู้สอนควรยึดมั่น ซึ่งหลักการดังกล่าว คือ 1) เริ่มกระบวนการวางแผน โดยการระบุอย่างชัดเจนในเป้าประสงค์ทั่วไปและจุดประสงค์ จำเพาะที่คาดหวังให้นักเรียนบรรลุ 2) วางแผนกิจกรรมการสอนที่ตั้งใจจะช่วยเหลือนักเรียนให้ บรรลุจุดประสงค์เหล่านี้ 3) พัฒนาเครื่องมือประเมินผลที่วัดการบรรลุจุดประสงค์เหล่านี้ และ 4) ปรับปรุงการสอนใหม่ในแง่การแสดงผลออกของนักเรียนต่อจุดประสงค์ และเจตคติของนักเรียนสู่ กิจกรรมการสอน(ชาญชัย อาจินสมาจาร , น.ป.ป. : 11)

นอกจากหลักการดังกล่าวแล้วลักษณะของการวางแผนการที่ตีที่จะทำให้การจัด กิจกรรมของการเรียนรู้เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริงนั้น การวางแผนการเรียนรู้นี้ควรมีลักษณะดังนี้ คือ 1) เป็นการวางแผนการเรียนรู้อันร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน 2) เป็นการวางแผนโดยการวิเคราะห์ หลักสูตร แล้วกำหนดรายละเอียดของจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม ผลงานของผู้เรียน การเตรียมสื่อ และอุปกรณ์ได้ตรงกับจุดประสงค์ของบทเรียนสำหรับยุค 3) เมื่อวางแผนและเตรียมสิ่งต่าง ๆ แล้ว

“ห้องซักซ้อม” การใช้สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ก่อนจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ไขข้อบกพร่อง ซึ่งจะก่อให้เกิดความมั่นใจมากขึ้น(อรรถ ภูถคำ ,2544 :45)

จากหลักการและลักษณะของแผนการสอนที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เข้าใจถึงองค์ประกอบของแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญต้องครอบคลุมถึงสาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และกิจกรรมเสนอแนะ ดังที่วัฒนาพร ระวังทุกข์(2542 :81-85) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่สำคัญของแผนการสอนมีอยู่ 3 ส่วนด้วยกันคือ

1. จุดประสงค์การเรียนรู้(Objective) เป็นสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนซึ่งการเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้นั้นต้องให้ครอบคลุมพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน คือ 1) ทักษะพิสัย(Cognitive) คือจุดประสงค์ที่เน้นความสามารถทางสมองหรือความรู้ในเนื้อหาวิชา 2) ทักษะพิสัย(Skill) คือจุดประสงค์การเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติที่ต้องลงมือทำ และ 3) จิตพิสัย(Affective) คือจุดประสงค์การเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรม หรือ เจตคติหรือความรู้สึกลงใจ

ส่วนการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้จะแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ 1) จุดประสงค์ปลายทาง คือจุดประสงค์ที่เป็นเป้าหมายสำคัญที่มุ่งหมายให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในการเรียนแต่ละเรื่อง และ 2) จุดประสงค์นำทาง คือ จุดประสงค์ที่วิเคราะห์แยกออกจากจุดประสงค์ปลายทางเป็นจุดประสงค์ย่อยโดยกำหนดพฤติกรรมสำคัญที่คาดหวังให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน

2. การเรียนการสอน (Learning) ประกอบด้วย 1) สาระสำคัญ หมายถึง ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเนื้อหา หลักการ วิธี การที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รับหลังจากเรียนเรื่องนั้น ๆ แล้วทั้งทางด้านความรู้ ความสามารถ เจตคติ 2) เนื้อหา และ 3) กิจกรรมการเรียนการสอน คือ สภาพการเรียนรู้ที่กำหนดขึ้นเพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย หรือจุดประสงค์การเรียนการสอนที่กำหนด

3. การวัดและประเมินผล (Evaluation) ในการจัดทำแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนั้น นอกจากครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำ แผนการสอน และมีความรู้ในด้านแนวคิดหลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง แล้วครูยังต้องมีความรู้ด้าน เทคนิควิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน รวมทั้งการวัดและประเมินผลผลการเรียนที่สอดคล้องกับการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเพื่อจะได้นำความรู้ดังกล่าวมาใช้ประกอบการจัดทำรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบของแผนการสอนเพื่อให้แผนการสอนเป็นแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้อย่างแท้จริง

เมื่อกล่าวถึงการวางแผนในทัศนะอิสลามคงจะปฏิเสธไม่ได้ว่าการวางแผนที่ดีเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จของงาน ทั้งนี้เมื่อเราศึกษาประวัติศาสตร์อิสลาม

ย้อนไปครั้งที่ท่านศาสดา(ขอความจำเริญและความสันติจงมีแก่ท่าน) ได้วางแผนการอพยพของท่านออกจากมักกะฮ์สู่เมืองมะดีนะฮ์อย่างแบบชนและเนียนเนียนจนกระทั่งประสบความสำเร็จในที่สุด(Said – Hawa ,1988 : 85) ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการวางแผนและการศึกษาหาข้อมูลก่อนลงมือปฏิบัติทั้งหมดนั้นเป็นหลักการและแบบอย่างที่ดี(أسوة حسنة)จากท่านศาสดา ﷺ (ขอความจำเริญและความสันติจงมีแก่ท่าน) ต่อมุสลิมทุกคน ด้วยเหตุผลข้างต้นซูฟู อัล-กอรอฎอวีย์ (1421 : 63) ได้กล่าวว่า “ทุกๆงานที่สำคัญจำเป็นต้องมีข้อมูลก่อนตัดสินใจทำ และจำเป็นต้องเข้าใจอย่างถ่องแท้ก่อนจะลงมือปฏิบัติ และจำเป็นต้องวางแผนก่อนปฏิบัติจริง” ดังกล่าวนั้นสอดคล้องกับสุภาษิตหรือคำกล่าวอาหรับ (อ้างถึงในรูฮีย์ อัล-บะอฎะบักกีฮ์ , 1997 : 443) บทหนึ่งที่ว่า

((العاقل من يدير أمره من قبل))

ความว่า “ผู้ที่มีปัญญา(คนฉลาด)คือผู้ที่วางแผนจัดระเบียบการทำงานของเขาไว้ล่วงหน้า”

ดังนั้นครูที่ถือว่าเป็นผู้มีปัญญาจึงควรวางแผนการสอนของตนเองไว้ล่วงหน้า ทั้งนี้ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุผลสำเร็จสูงสุด ทั้งต่อผู้เรียน โดยตรงและต่อวิชาชีพของตนเองโดยรวม เมื่อครูผู้สอนได้เขียนและจัดเตรียมแผนการสอนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว อีกอย่างหนึ่งที่ครูต้องสรรหาและเตรียมมาเพื่อช่วยในการจัดการเรียนการสอนคือ สื่อประกอบการเรียนการสอนหรือนวัตกรรมการเรียนการสอนอันมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนของครู ไม่น้อยไปกว่าการจัดทำแผนการสอน ซึ่งรายละเอียดในเรื่องดังกล่าวจะนำเสนอในตอนต่อไป

2.1.3.3 การใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน

การจัดการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อม รวมทั้งสื่อการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อีกทั้งผู้สอนยังจะต้องรู้หลักการต่างๆในการเลือกสื่อการเรียนรู้มาใช้ รู้วิธีการใช้สื่อและสามารถชี้แนะแหล่งการเรียนรู้ต่างๆให้ผู้เรียนได้

สื่อการเรียนการสอนนั้นเป็นองค์ประกอบที่สำคัญซึ่งจะช่วยให้การเรียนการสอนนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะสื่อการสอนเป็นตัวกลางที่มีความสำคัญที่สุดในกระบวนการเรียน

การสอน มีหน้าที่เป็นผู้นำความต้องการของครู ไปสู่ตัวนักเรียน อย่างถูกต้องรวดเร็ว เป็นผลให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายการสอน ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม (กมล เวียสุวรรณ และนิคชา เวียสุวรรณ , 2539 : 11)

1) ความหมายและความสำคัญของสื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่เป็นพาหนะหรือสื่อที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติให้บรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนการสอนและตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ได้ดียิ่งขึ้นหรือเร็วยิ่งขึ้น สื่อการสอนเป็นวัสดุอุปกรณ์ทุกชนิดรวมทั้งเครื่องมือที่ส่งเสริมและช่วยให้การสอนของครูมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือผ่อนแรงของครูซึ่งช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในระยะเวลาสั้น มีผลดีทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ นักเรียนเกิดความรู้จริง รู้แจ้งอยู่ในความทรงจำและไม่ลืมง่าย (วัฒนาพร ระงับทุกข์ , 2542 : 117)

จากความหมายข้างต้นสื่อการสอนถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับการเรียนการสอน ซึ่งจะเป็นตัวกลางที่ผู้สอนใช้ในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ทักษะ เจตคติที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการสร้างองค์ความรู้ให้กับผู้เรียนจึงเป็นสิ่งที่ขาดมิได้ สื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอนนั้นมีประโยชน์และความสำคัญมากมาย ดังนั้น สื่อจึงมีความสำคัญต่อผู้เรียนและผู้สอน ความสำคัญของสื่อการเรียนการสอนนักการศึกษาได้นำเสนอไว้มากมาย ซึ่งอาจกล่าวโดยรวม ได้ดังนี้(ชยัน มุหิมหมัก วิชาตะส, น.ป.ป. : 178-180) คือ

ผู้สอนสามารถใช้สื่อในการสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนที่น่าสนใจเกิดความสนุกสนาน ช่วยสร้างบรรยากาศที่แปลกใหม่ให้กับผู้เรียนให้มีเจตคติที่คลั่งกับบทเรียนยิ่งขึ้น สื่อช่วยกระตุ้นให้ผู้สอนค้นคว้า ในการเตรียมจัดหาหรือผลิตสื่อ เตรียมการในการใช้สื่อ และสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนการสอนอยู่เสมอ สื่อการเรียนการสอนจะเป็นอุปกรณ์และวิธีการที่จะช่วยครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ช่วยให้การเรียนการสอนมีความง่ายและประหยัดเวลามากขึ้นและช่วยแบ่งเบาภาระของผู้สอนในการเตรียมเนื้อหา สื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอนจะช่วยแก้ปัญหาความค้ำข้องประสบการณ์ของผู้สอน เพราะผู้สอนจะได้เห็นตัวอย่างการสอน รูปแบบการนำเสนอบทเรียน สามารถนำมาเป็นแนวคิดในการพัฒนาตัวเองในการจัดการเรียนการสอนต่อไป ช่วยให้ผู้เรียน สามารถใช้ประโยชน์จากสื่อในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนการสอน สื่อจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะสื่อช่วยอธิบายบทเรียนที่มีความยุ่งยากซับซ้อน ยากต่อการทำความเข้าใจให้ผู้เรียน ซึ่งจะทำให้เกิด

ความเข้าใจง่ายขึ้นและเร็วขึ้น รวมทั้งยังลดข้อจำกัดต่างๆ ให้น้อยลงด้วย สื่อสามารถทำสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมได้ ทำสิ่งทีเร็วให้ช้าลงได้ และทำสิ่งทีช้าให้เร็วได้ อีกทั้งยังสามารถศึกษาอดีตได้และช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้เรื่องราวในอดีตได้ ช่วยกระตุ้นผู้เรียนให้เรียนรู้ด้วยความสนใจ และทำให้ผู้เรียน ไม่เกิดความเบื่อหน่าย เกิดความประทับใจแก่ผู้เรียน อีกทั้งยังเกิดความคงทนในการเรียนรู้

กรมวิชาการ(2546 : 274) อธิบายความสำคัญและประโยชน์ของสื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอนจะช่วยกระตุ้นให้สัมพัทธ์ต่างๆของผู้เรียนทำงานรับรู้ข้อมูลได้คิดได้ว่าช่วยถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดเห็นระหว่างครูและนักเรียน สื่อจะสร้างความเข้าใจในเรื่องราวได้เร็วขึ้น สามารถเรียนรู้ได้มากขึ้น และจำได้อย่างถาวร สื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ก่อให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการเรียนการสอน สื่อทำให้รู้จักการอภิปราย แสดงความคิดเห็น ส่งเสริมการคิดและการแก้ปัญหาในกระบวนการเรียนการสอน สื่อช่วยแก้ปัญหาระหว่างบุคคล การจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อในการเรียนการสอนรายบุคคล ประสิทธิภาพจะเป็นสิ่งช่วยแก้ปัญหาความแตกต่างระหว่างบุคคลได้เป็นอย่างดี ช่วยให้ผู้เรียนสามารถรู้ทันโลกทันเหตุการณ์ ช่วยให้ผู้เรียนมีการพัฒนาทักษะทางภาษาได้ดียิ่งขึ้น และช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง สร้างนิสัยรักการอ่าน ใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

สื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอนเป็นงานสำคัญสำหรับผู้บริหาร โรงเรียนที่จะต้องจัดหาวัสดุและสื่อต่างๆให้เพียงพอกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูผลิตและใช้สื่อได้อย่างคุ้มค่า มีการประเมินผลการใช้สื่อ พร้อมทั้งแสวงหาแหล่งความรู้และวิชาการในท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความสามารถและเกิดการเรียนรู้ อย่างแท้จริง (วิระศักดิ์ รักษ์โพธิวงศ์, 2544 : 15)

2) ประเภทของสื่อการเรียนการสอน

สื่อที่นำมาประกอบการเรียนการสอนมีมากมายหลายประเภท ตามที่นักการศึกษาได้นำเสนอไว้ ซึ่งอาจกล่าวโดยรวบรัดต่อไปนี้ (วัฒนาพร ระงับทุกข์ , 2542 : 119 ; ชัยน มุทิมหมัด สะอาดสะ , ม.ป.ป. : 182-187 ; กรมวิชาการ, 2544 : 275-276) คือ

1. สื่อสิ่งพิมพ์ หมายถึง สื่อการเรียนรู้ที่ใช้ตัวหนังสือทั้งที่เป็นตัวเขียนหรือตัวพิมพ์ เรียบเรียงสาระความรู้ต่าง ๆ เข้าเป็นเล่ม สื่อสิ่งพิมพ์ ประกอบด้วย หนังสือเรียน หนังสืออ่าน

ประกอบหรือหนังสือวิชาการต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ แบบเรียน แบบฝึกหัด ใบความรู้ ชุดการเรียน
วารสาร จุลสาร นิตยสาร แผ่นภาพ แผ่นพับ แผ่นปลิว ฯลฯ

2. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง สื่อการเรียนรู้ที่ผลิตขึ้นเพื่อใช้ร่วมกับอุปกรณ์ที่ใช้
ไฟฟ้า ได้แก่ สื่อที่ให้ทั้งภาพและเสียง ประกอบด้วย รายการโทรทัศน์รายการวิทยุทัศน์ ภาพยนตร์
ฟิล์มภาพยนตร์ เป็นต้น สื่อที่ให้เสียง ประกอบด้วย รายการวิทยุกระจายเสียง แถบบันทึกเสียง ม้วน
เทป แผ่นเสียง เป็นต้น สื่อคอมพิวเตอร์ ซีดี, ซีดีรอม, วีซีดี, E-LEARNING

3. สื่อบุคคล หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ซึ่ง
สามารถทำ หน้าที่ถ่ายทอดสาระความรู้ แนวคิด เจตคติ และวิธีปฏิบัติให้แก่บุคคลอื่นได้ สื่อ
บุคคล มีดังนี้ คือ ครู อาจารย์ ใต้ครู ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน ผู้นำศาสนา ซึ่งได้แก่
อหิวาม คอเต็บ บิหลัน เป็นต้น ตลอดจนวิทยากรจากหน่วยงานต่าง ๆ

4. สื่อวัสดุ หมายถึง สื่อที่ประดิษฐ์ขึ้น มาเพื่อใช้ในการเรียนรู้ โดยถ่ายทอดความรู้
ได้ด้วยตัวเอง เช่น ซอถัก สี รูปภาพ ภาพโฆษณา แผนที่ แผนที่ หุ่นจำลอง
ภาพต่อ จิ๊กซอว์ (JICSAW) ภาพถ่าย ภาพวาด กระดานข่าว ป้ายนิเทศ เป็นต้น

5. สื่อจากของจริง หมายถึง สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติรอบตัวเรา เช่น พืช สัตว์
ส่วนประกอบของร่างกายของคนหรือสัตว์ อวัยวะส่วนประกอบของดินพืช หิน ดิน ทราย น้ำ เป็นต้น

6. สื่อเครื่องมือและอุปกรณ์ หมายถึง เครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ใน
การปฏิบัติงานต่าง ๆ เช่น เครื่องมือวิชาช่าง อุปกรณ์ทดลองวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

7. สื่อกิจกรรม เป็นสื่อที่ได้จากการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น ทักษะศึกษา นิทรรศการ
การศึกษานอกสถานที่ การแสดงละคร เป็นต้น

8. ปรัชญาการทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ปรัชญาการทาง
ธรรมชาติ ที่เกิดขึ้น ซึ่ง เช่น แผ่นดินไหว สภาพดินฟ้าอากาศ ระบบโคจรของสุริยะจักรวาล เป็นต้น

9. สื่อเทคนิควิธี หมายถึง วิธีการสอนในรูปแบบต่างๆ เช่น เกมส์ บทบาทสมมติ
แสดงละคร เป็นต้น

10. สื่อประสม หมายถึง สื่อประเภทต่างๆ ที่เป็นเครื่องมือ วัสดุและวิธีการนำมาใช้
ร่วมกันและสัมพันธ์กัน เช่น บทเรียน โปรแกรม ชุดการสอน โมเดล และการจัดการเรียนการสอน
แบบศูนย์การเรียน เป็นต้น

3) การเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน

ในการเลือกใช้สื่อประกอบกิจกรรมการเรียนการสอน นอกจากการพิจารณาความเหมาะสมสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน ความสนใจและวิธีเรียนของผู้เรียนแล้ว สิ่งที่ควรคำนึงในการเลือกสื่อคือประสิทธิภาพต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน(วัฒนาพร ระวังทุกข์ , 2542 : 117) ดังนั้นการเลือกใช้สื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอนควรมีแนวคิดเบื้องต้นก่อนที่จะเลือกใช้สื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอนดังที่ ชัยนุ มุหัมหมัด ชะฮาดะฮ (ม.ป.ป. : 180-182) ได้เสนอไว้คือ

ผู้สอนต้องมีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับสื่อและนวัตกรรมที่นำมาใช้ ควรศึกษาถึงคุณลักษณะและคุณสมบัติข้อดีข้อเสียต่างๆของสื่อ และประโยชน์ทางการศึกษาที่จะได้รับจากสื่อและนวัตกรรมประเภทนั้น ผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจในการเลือกใช้สื่อและนวัตกรรมให้เหมาะสมกับวิชาที่สอน และเข้าใจวิธีใช้สื่อประเภทนั้นๆ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการใช้สื่อในขณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้สอนต้องมีความมั่นใจว่าสื่อที่นำมาใช้นั้นจะช่วยให้ผลการเรียนของผู้เรียนดีขึ้นและสามารถทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ผู้สอนจะต้องแน่ใจว่าสื่อที่นำมาใช้มีคุณค่าทางการจัดการศึกษาแน่นอนและต้องคำนึงถึงความประหยัด จะต้องแบ่งเวลาภาระของผู้สอนทั้งค่าใช้จ่ายและเวลา สื่อที่นำมาใช้ต้องทำให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนดีขึ้น มีความชัดเจน ไม่คลุมเครือ ผู้สอนควรมีการเตรียมความพร้อมก่อนการใช้สื่อนวัตกรรมให้พร้อม และสุดท้ายทั้งผู้สอนและผู้เรียนต้องมีการตอบสนองที่ดีต่อสื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอนขณะที่มีการนำเสนอ และที่สำคัญผู้สอนควรมีการประเมินผลของสื่ออย่างค่อนเนื่องทั้งก่อนใช้และหลังใช้เพื่อประเมินผลประโยชน์ที่ผู้เรียนได้รับจากการใช้สื่อ และการประเมินต้องใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อให้ได้รับผลที่ใกล้เคียงความจริงมากที่สุด

นอกจากแนวคิดดังกล่าวแล้วในการใช้สื่อเพื่อการเรียนรู้ ครูผู้สอนต้องคำนึงว่าสื่อ นั้นมีความเหมาะสมในการนำไปใช้มากน้อยเพียงใด ซึ่งหลักเกณฑ์และข้อควรคำนึงในการเลือกใช้สื่อการสอนนักการศึกษาได้นำเสนอ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 13)ไว้ว่า สื่อที่ใช้ประกอบต้องมีความสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายและเนื้อหา ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่นๆ ที่มีความเหมาะสม สื่อที่จะใช้นั้นต้องมีความเหมาะสมกับเนื้อหา เหมาะสมกับผู้เรียนและวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน สื่อจะต้องช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจข้อสรุปได้อย่างถูกต้อง จะต้องช่วยให้ผู้เรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล สื่อที่ใช้นั้นต้องช่วยเพิ่มทุนประสบการณ์แก่นักเรียนเหมาะสมกับวัย ระดับชั้นและจำนวนนักเรียน มีความเหมาะสมกับทัศนคติและทักษะของผู้สอนและมีความสะดวกในการใช้งานสื่อจะต้องใช้การได้ดี มีความน่าสนใจและมีคุณภาพทางการผลิตในแง่ที่

ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้ มีความประหยัด คู่กับราคาและการลงทุนในการผลิตและการนำมาใช้

สื่อการสอนนั้นต้องช่วยให้ผู้เรียนร่วมกิจกรรมตามที่ครูต้องการ และระยะเวลาในการเสนอ สื่อการเรียนการสอนต้องมีความเหมาะสม สื่อนั้นควรช่วยเสนอแนะกิจกรรมอื่นๆที่นักเรียนอาจปฏิบัติเพิ่มเติมได้ และกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ถึกซึ่งและต่อเนื่องตลอดเวลา (วัลย์ มาศจรัส , 2545 : 104 และกรมวิชาการ, 2546)

ดังกล่าวนั้นเป็นนวัตกรรมการเรียนการสอนหรือสื่อประกอบการเรียนการสอนที่จะช่วยให้ผู้สอนสามารถอธิบายเนื้อหาหลักสูตร ได้ง่ายและทั่วถึง และช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในบทเรียนมากขึ้นอันจะส่งผลให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ซึ่งสื่อการสอนนั้นจะรวมไปถึงสิ่งที่อยู่รอบตัวเรา ทั้งคน สัตว์ สิ่งของ สถานที่ เหตุการณ์หรือความคิดนั้น จัดเป็นสื่อการเรียนรู้ทั้งสิ้น เพราะผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากสิ่งนั้น ๆ ได้ดีขึ้น ในอัล-กุรอานหลายๆโองการได้นำสิ่งต่างๆรอบๆตัวเรามาใช้เป็นที่ในการสอนเพื่อให้เกิดการรับรู้และเข้าใจได้ง่ายขึ้น ดังโองการที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ดำรัสว่า

﴿ أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَىٰ آلِ إِبْرٰهٖمَ كَيْفَ خُلِقَتْ ﴿١٧﴾ وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ ﴿١٨﴾ وَإِلَىٰ الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ ﴿١٩﴾ وَإِلَىٰ الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ ﴿٢٠﴾ ﴾
(الفاشية : ١٧ - ٢٠)

ความว่า“พวกเขาไม่พิจารณาอุฐรรคอกหรือว่ามันถูกบังเกิดมาอย่างไร และ(ไม่พิจารณา) ท้องฟ้าบ้างหรือว่ามันถูกยกให้สูงขึ้นได้อย่างไร และ (ไม่พิจารณา) ภูเขาบ้างหรือว่ามันถูกปักตั้งไว้ได้อย่างไร และ (ไม่พิจารณา) แผ่นดินบ้างหรือว่ามันถูกแผ่ลาดไว้ได้อย่างไร”

(อัล-ฆอริยะฮ : 17-20)

จากอายะฮ์อัลกุรอานดังกล่าวจะเห็นว่า อัลลอฮ์ได้ใช้สิ่งที่อยู่ใกล้ตัวมนุษย์ สิ่งที่มีมนุษย์สัมผัสอยู่ตลอดเวลานำมาเป็นสื่อประกอบเพื่อให้ผู้ฟังหรือผู้เรียนสามารถเข้าใจถึงเนื้อและเจตนารมณ์ที่แท้จริงของเนื้อหา การหยิบยกตัวอย่างมาเป็นส่วนประกอบและปลูกเร้าการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น เป็นหนึ่งในวิธีการสอนของท่านนบี ﷺ (ขอความจำเริญและความสันติจงมีแก่ท่าน) เช่นการสอนของท่านศาสดาที่ท่านได้ใช้สื่อประกอบการสอนและการอธิบายอายะฮ์อัลกุรอานด้วยการขีดเส้นเป็นสื่ออธิบายอัลกุรอานคัมหะคิน

((خط لنا رسول الله صلى الله عليه وسلم يوما خطا ثم قال : هذا سبيل الله . ثم خط خطوطا عن يمينه وعن شماله ، ثم قال : هذه سبل ، على كل سبيل منها شيطان يدعو إليه . ثم تلا : وأن هذا صراطي مستقيما فاتبعوه ولا تتبعوا السبل فتفرق بكم عن سبيله))⁷

(al-Darimi : 206)

ความว่า “วันหนึ่งท่านรอซูล ﷺ ได้ขีดเส้นหนึ่งให้พวกเราดู แล้วท่านกล่าวว่า นี่คือเส้นทางเดียวของ(พระเจ้า)อัลลอฮ์ หลังจากนั้นท่านขีดเส้นหลายๆเส้นทั้งข้างขวาและข้างซ้าย แล้วท่านก็กล่าวว่า นี่คือเส้นทางที่มากมายซึ่งทุกๆเส้นทางจะมีมารร้าย(ชัยฏอน)คอยชักชวนอยู่ หลังจากนั้นท่านก็อ่าน โองการ

﴿وأن هذا صراطي مستقيما فاتبعوه ولا تتبعوا السبل فتفرق بكم عن سبيله﴾⁸

(บันทึกโดยอัล-คาร์มีมี : 206)

เมื่อได้ศึกษาวิธีการสอนของท่านศาสดา พบว่าหลายๆครั้งและหลายหะดีษที่ท่านนบี ﷺ (ขอความจำเริญและความสันติจงมีแก่ท่าน) ได้สอนและอธิบายหลักการต่างๆต่อบรรดาเศาะหาบะฮ์โดยการใช้สื่อประกอบการอธิบาย ทั้งนี้เพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนและกระจำยิ่งขึ้น ดังนั้นสื่อประกอบการเรียนการสอนที่จะช่วยให้ผู้สอนสามารถอธิบายเนื้อหาหลักสูตรได้ง่ายและทั่วถึง และช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในบทเรียนมากขึ้นอันจะส่งผลให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ แต่ประสิทธิภาพและคุณภาพของผู้เรียน ตลอดจนพัฒนาการต่างๆของผู้เรียนนั้น จะต้องผ่านกระบวนการวัดและประเมินผล ซึ่งการวัดและประเมินผลที่ดีต้องวัดบนความเป็นจริงของนักเรียน จะต้องวัดและประเมินผู้เรียนในทุกๆด้าน ทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ ทั้งด้านทักษะกระบวนการปฏิบัติที่ถูกต้อง ตลอดจนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ค้ำจุน ดังนั้นการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงจึงจำเป็นที่ครูทุกคนต้องทำความเข้าใจและปฏิบัติตาม เพราะการประเมินผลดังกล่าวสามารถวัดและประเมินผู้เรียนได้ทุกด้าน

⁷ หะดีษบันทึกโดย อิบน์ มุญะฮะฮ์ หมายเลขหะดีษที่ 11 ; มุฮัมมัด อิหม่ามอะหมัด หมายเลขหะดีษที่ 14853 และอัล-คาร์มีมี หมายเลขหะดีษที่ 206 รายงานจาก อับดุลอะฮ์ อิบน์ มุญะฮะฮ์ ส่วนที่เป็นของ อัล-คาร์มีมี

⁸ ซูเราะห์อัล-อันอาม : บางส่วนของ อายะฮ์ที่ 153 หมายความว่า “และแท้จริงนี่เป็นทางที่เที่ยงตรง ดังนั้นพวกเจ้าทั้งหลายจงตามหนทางนี้เถิด และพวกเจ้าจงอย่าตามหนทางอื่นที่มากมาย อันจะทำให้พวกเจ้าถลัดความแตกแยกไปจากหนทางของพระองค์...”

2.1.3.4 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลเป็นกระบวนการสำคัญที่มีส่วนเสริมสร้างความสำเร็จให้กับผู้เรียน และเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนการสอนแต่การประเมินผลจำเป็นต้องมีลักษณะที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอน ดังนั้นเมื่อการจัดการเรียนการสอนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มุ่งให้จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาเต็มศักยภาพ การวัดและประเมินผลจึงต้องปรับเปลี่ยนไป ให้มีลักษณะเป็นการประเมินผลที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และประเมินผลตามสภาพจริงด้วย ดังที่ได้บัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 26 เกี่ยวกับการประเมินผู้เรียนซึ่งได้ระบุในราชกิจจานุเบกษา (2542 :8) ไว้ว่า

“ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบ ควบคู่ไปในการกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ และรูปแบบการศึกษา”

จากข้อบังคับดังกล่าวการวัดประเมินผลการเรียนรู้จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนไปจากเดิมที่เน้นวัดความรู้และความจำทางด้านเนื้อหาเป็นหลัก มาเป็นการประเมินซึ่งมุ่งเน้นผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยต้องวัดและประเมินให้ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งในส่วนของกระบวนการและผลงาน ทั้งด้านความรู้ ความรู้สึกร และทักษะการแสดงออกทุกด้านและประเมินตามสภาพจริงสามารถประเมินระหว่างการเรียนการสอนและประเมินสรุปรวม(กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2543 : 65)

โดยหลักการแล้วการประเมินผลเป็นกระบวนการสำคัญที่มีส่วนเสริมสร้างความสำเร็จให้กับผู้เรียน และเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนการสอน ดังนั้นการสอบกับการประเมินผลจำเป็นต้องมีลักษณะที่สอดคล้องกัน แต่ในการจัดการศึกษาที่ผ่านมากลับมีเหตุการณ์ที่ทำให้ดูเหมือนการสอบกับการประเมินผลเป็นคนละส่วน แยกจากกัน การประเมินผลน่าจะเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ครูได้ข้อมูลที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน แต่กลับกลายเป็นเครื่องมือตัดสินหรือตีตราความโง่ ความฉลาด สร้างความกดดันและเป็นทุกข์ให้กับผู้เรียน ความสำเร็จหรือล้มเหลวของการเรียนรู้ถูกตัดสินในครั้งสุดท้ายของกระบวนการเรียนการสอน โดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับ

ผลงานความสำเร็จหรือพัฒนาการที่มีขึ้นในระหว่างกระบวนการเรียนรู้ และนอกเหนือจากนั้น กระบวนการที่ใช้วัดและประเมินผลการเรียนรู้ในบางครั้งก็ไม่ได้กระทำอย่างสอดคล้องกับ พฤติกรรมการเรียนรู้ที่ต้องการวัดจริง เพราะครูมักจะละเลยกับการใช้เครื่องมือวัดเพียงอย่างเดียว คือ การใช้แบบทดสอบ ซึ่งมีข้อจำกัดในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ทางด้านเจตคติ และ ทักษะพิสัย ดังนั้น เมื่อมีการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแล้วก็มีความจำเป็นที่จะต้อง ปฏิรูปกระบวนการวัดและประเมินผลใหม่ด้วยให้สอดคล้องกัน ซึ่งผู้รู้ในวงการศึกษาคิดยอมรับกันว่า แนวคิดในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เหมาะสม คือ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามสภาพจริง (นวลจิตต์ เขาวงกตพิทังค์ และคณะ , 2545 และสมศักดิ์ ภู่วิภาคารวรรณ , 2544 : 92)

1) ความหมายของการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง หมายถึงการวัดและประเมินผลกระบวนการ ทำงานในด้านสมอง หรือการคิดและจิตใจของผู้เรียนอย่างตรงไปตรงมา ตามสิ่งที่ผู้เรียนกระทำ เป็นวิธีการประเมินที่ออกแบบมาเพื่อสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมและทักษะที่จำเป็นของนักเรียนใน สถานการณ์ที่เป็นจริงแห่งโลกปัจจุบัน และเป็นการประเมินที่เน้นงานที่นักเรียนแสดงออกใน ภาวะปฏิบัติ โดยพยายามตอบคำถามว่า ผู้เรียนทำอย่างไรและทำไมจึงทำอย่างนั้น เพื่อให้ผู้สอนได้ ช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและการสอนของผู้สอน ทำให้การเรียนการสอนมีความหมายและ ทำให้เกิดความอยากในการเรียนรู้ (ורתัย มูลคำ , 2544 : 175 และสมศักดิ์ ภู่วิภาคารวรรณ , 2544 : 95)

จากความหมายข้างต้นกฤษยา ดันดิผลาชีวะ(2545 :185) ได้อธิบายว่าการประเมิน ตามสภาพจริง เป็นการประเมินจากข้อมูลเชิงประจักษ์ เน้นถึงผลงานและการกระทำตามธรรมชาติ ในชีวิตจริงเป็นหลัก เป็นวิธีการประเมินหนึ่งที่สามารถบอกผลการเรียนรู้ของเด็กโดยตรง ผลการ เรียนของเด็กไม่ได้บอกเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กเท่านั้น แต่ยังสะท้อนภาพการจัดการ เรียนการสอนของครู ที่ครูสามารถนำไปใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพ อิงขึ้น เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินการสอนของครูมาจากการสังเกตเด็ก การศึกษาผลงานของเด็ก และการประเมินตนเอง

2) ลักษณะของการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

การวัดและประเมินผลตามสภาพที่เป็นจริง เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียนให้สัมพันธ์กับสิ่งที่เรียนรู้ ปรากฏอยู่ในชีวิตจริงหรือเป็นการประเมินที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การตระหนักถึงความสามารถในการสื่อสารหาความรู้ของผู้เรียน อาจประเมินจากการกระทำ การปฏิบัติงานให้ผู้เรียนสร้างชิ้นงาน สาธิต แสดงออกถึงทักษะความสามารถที่ผู้เรียนมีอยู่ให้ปรากฏออกมาในงานที่ตนเองสร้างขึ้น อันแสดงออกถึงความเข้าใจในสิ่งที่เรียนของความรู้ที่ได้ศึกษามา ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนโดยเน้นผลงานภาคปฏิบัติ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และลักษณะสำคัญของการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง เน้นความสอดคล้องกับความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน(โลกแห่งความเป็นจริง)และเน้นการแก้ปัญหาที่สะท้อนถึงชีวิตจริง และสามารถประเมินในทุกบริบทเท่าที่เป็นไปได้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2546 : 18 , เอกรินทร์ สีมหาศาล , 2546:49 และสมนึก นนธิจันทร์, 2544 : 72)

ดังนั้นการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงจะมีลักษณะเด่นที่เน้นการประเมินพัฒนาการของนักเรียน และประสิทธิภาพของการเรียนการสอนไปพร้อมๆกัน ซึ่งจะประเมินผลงานและพฤติกรรมตามสภาพจริงที่สอดคล้องกับการแสดงออกของนักเรียนทั้งกระบวนการและผลผลิต จะเน้นการมีส่วนร่วมอย่างมากระหว่างผู้เรียนและผู้ปกครอง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาสมรรถภาพของผู้เรียนแต่ละคนให้นำไปสู่วุฒิบาศที่มีคุณภาพตามต้องการในทศวรรษหน้า โดยเฉพาะความสามารถในการสื่อสาร ความร่วมมือกัน และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ(อรทัย มูลคำ, 2544 : 176)

นอกจากลักษณะที่กล่าวมาการประเมินผลตามสภาพจริงเป็นการประเมินผลผู้เรียนรอบด้านตามสภาพจริงของผู้เรียนจึงต้องมีลักษณะสำคัญ (นวลจิตต์ เขาวงกตพิงส์ และคณะ , 2545) ดังนี้คือ

1. เน้นการประเมินที่ดำเนินการไปพร้อม ๆ กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งสามารถทำได้ตลอดเวลา ทุกสภาพการณ์
2. เน้นการประเมินที่ยึดพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียนจริง ๆ
3. เน้นการพัฒนาจุดเด่นของผู้เรียน
4. ใช้ข้อมูลที่หลากหลาย ด้วยเครื่องมือที่หลากหลายและสอดคล้องกับวิธีการประเมิน ตลอดจนจุดประสงค์ในการประเมิน
5. เน้นคุณภาพผลงานของผู้เรียนที่เกิดจากการบูรณาการความรู้ ความสามารถหลายๆ ด้าน

6. การประเมินด้านความคิด เน้นความคิดเชิงวิเคราะห์ สังเคราะห์

7. เน้นให้ผู้เรียนประเมินตนเอง และการมีส่วนร่วมในการประเมินของผู้เรียน ผู้ปกครอง และครู

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถจำแนกคุณลักษณะสำคัญของการประเมินตามสภาพจริงออกเป็นลักษณะต่างๆ (สมศักดิ์ ภูวิภาคารวรรณ , 2544 : 101 ; วัฒนาพร กระจับทุกซ์ , 2542 53-54 ; อรทัย มุตคำ , 2544 177) ได้ ดังนี้

การประเมินตามสภาพจริงเป็นการประเมินที่กระทำไปพร้อมๆ กับการปฏิบัติจริง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งสามารถทำได้ตลอดเวลา ต่อเนื่อง ทุกสถานการณ์ ทั้งที่โรงเรียนบ้านและชุมชน การประเมินตามสภาพจริงออกแบบขึ้นเพื่อประเมินการปฏิบัติในสภาพจริงเช่น ถ้าให้นักเรียนเรียนวิทยาศาสตร์ก็ต้องให้นักเรียนทำการทดลองวิทยาศาสตร์จริง และงานที่นักเรียนทำต้องเป็นงานที่สัมพันธ์กับชีวิตความเป็นจริง ทำทฤษฎีใช้สติปัญญาที่ซับซ้อน หรือใช้ความรู้ที่อาศัยทักษะทางอภิปัญญา (meta-cognition skills) และต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้าน แบบการเรียนรู้ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน เพื่อใช้ในการพัฒนาความสามารถและค้นหาค้นหาจุดเด่นของผู้เรียน

เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินตามสภาพจริงต้องเป็นเกณฑ์ประเมิน แก่นแท้ (essentials) ของการปฏิบัติมากกว่าเป็นเกณฑ์มาตรฐานที่สร้างขึ้นจากผู้หนึ่งผู้ใด โดยเฉพาะ เกณฑ์ที่เป็นแก่นแท้เป็นเกณฑ์ที่เปิดเผยและรับรู้กันอยู่ในโลกของความเป็นจริงทั้งค่านักเรียนเองและผู้อื่น ไม่ใช่เกณฑ์ที่เป็นความลับปกปิดอย่างที่มีการประเมินแบบดั้งเดิมใช้อยู่ การให้นักเรียนรู้ว่าตนต้องทำภารกิจอะไรและมีเกณฑ์อย่างไร การเปิดเผยเกณฑ์การประเมินไม่ใช่เป็นการ “ คดโกง ” ถ้าภารกิจนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติจริง แต่ถ้าภารกิจที่ให้ทำเป็นการหาคำตอบที่ถูกที่สุดเพียงคำตอบเดียว เช่น ข้อสอบแบบเลือกตอบ การเปิดเผยเกณฑ์ คำตอบก่อนย่อมไม่ควรทำ การประเมินในสภาพจริงที่การเปิดเผยเกณฑ์ไว้ก่อนนั้นถือว่า การเรียนของผู้เรียนและการสอนของผู้สอนจะส่งเสริมซึ่งกันและกัน เมื่อครูและนักเรียนต่างรู้ล่วงหน้าว่าการประเมินจะเน้นที่จุดใด

การประเมินตามสภาพจริงเน้นการประเมินตนเองของผู้เรียน (self - assessment) การประเมินตนเองมีความสำคัญมากต่อการปฏิบัติภารกิจจริง (authentic task) โดยจุดประสงค์ของการประเมินตามสภาพจริง เพื่อช่วยให้นักเรียนพัฒนาความสามารถในการประเมินงานของตน โดยเทียบวัดกับมาตรฐานทั่วไปของสาธารณชน เพื่อปรับปรุง ขยับขยาย และเปลี่ยน ทิศทางการดำเนินงาน และ เพื่อริเริ่มในการวัดความก้าวหน้าของตนในรูปแบบต่าง ๆ หรือจุดต่าง ๆ อย่างที่ไม่มี การวัดเช่นนี้มาก่อน จะเห็นได้ว่าการประเมินตนเอง เป็นการทำงานที่คนเป็น ผู้นำนำตนเองปรับปรุง จากแรงจูงใจของตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นค่อมมนุษย์ในโลกของความเป็นจริง

การประเมินตามสภาพจริง เน้นการวัดความสามารถในการคิดระดับสูง ทักษะคิดที่ซับซ้อน ความสามารถในการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ และเน้นคุณภาพของผลงานที่ผู้เรียนได้สร้างขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการบูรณาการความรู้ความสามารถหลายๆด้านของผู้เรียน โดยเฉพาะด้วยการนำเสนอผลงาน เพราะคุณลักษณะประการหนึ่งของการประเมินตามสภาพจริงนั้นนักเรียนมักได้รับการคาดหวังให้เสนอผลงานต่อสาธารณชน และเป็นการเสนอผลงานด้วยปากเปล่า (Oral presentation) กิจกรรมการนำเสนอทำให้เกิดการเรียนรู้ที่หยั่งรากลึก เนื่องจากนักเรียนได้สะท้อนความรู้ลึกของตนว่ารู้อะไร และนำเสนอเพื่อให้ผู้อื่นสามารถเข้าใจได้ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้แน่ใจว่านักเรียนได้เรียนรู้ในหัวข้อนั้น ๆ อย่างแท้จริง

การประเมินตามสภาพจริงเป็นการประเมินที่ใช้ข้อมูลที่หลากหลาย มีการเก็บข้อมูลระหว่างการปฏิบัติในทุกด้าน ทั้งที่โรงเรียนบ้านและชุมชนอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการประเมินต้องเน้นการมีส่วนร่วมระหว่างผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ (2543 : 65) จึงได้เสนอขั้นตอนในการประเมิน สรุปได้ดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการประเมิน
2. พิจารณาขอบเขต เกณฑ์วิธีการ และสิ่งที่จะประเมิน
3. พิจารณากำหนดองค์ประกอบการประเมินและผู้ประเมินว่าใครจะเป็นผู้ประเมิน เช่นนักเรียนประเมินตนเอง เพื่อนนักเรียนประเมินนักเรียน ครูประจำชั้นประเมินนักเรียน ผู้ปกครองประเมินนักเรียน ชุมชนประเมินนักเรียน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ประเมิน
3. เลือกใช้เทคนิคและเครื่องมือในการประเมินหลากหลายเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ และเกณฑ์ในการประเมิน เช่น การทดสอบ การสัมภาษณ์ การบันทึกพฤติกรรม แบบสำรวจความคิดเห็น บันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง แฟ้มสะสมงาน ฯลฯ
4. กำหนดเวลาและสถานที่ที่จะประเมิน เช่น ประเมินระหว่างนักเรียนทำกิจกรรมระหว่างการทำงานกลุ่ม/โครงการ วันใดวันหนึ่งของสัปดาห์ เหตุการณ์/งานพิเศษ ฯลฯ
5. วิเคราะห์ผลและจัดการข้อมูลการประเมิน ได้แก่ รายการกระบวนการแฟ้มสะสมงาน การบันทึกข้อมูล ฯลฯ
6. สรุปผลการประเมินเพื่อพัฒนาและปรับปรุงข้อบกพร่องการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอน ในกรณีที่เป็นการประเมินสรุปรวมเพื่อพิจารณาคัดสินการเลื่อนชั้น โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดให้ นำผลการประเมินระหว่างเรียนมาประกอบการพิจารณาด้วย

หลังจากได้ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดประเมินผลตามสภาพจริงทั้ง ความหมายและลักษณะของการประเมินจะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับหลักการประเมินใน อิสลาม ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 4-5) กล่าวถึงความหมายของการ วัดและการประเมินผลตามสภาพจริงว่า หมายถึง “การวัดและการประเมินจากสภาพที่แท้จริงของ ผู้เรียน ที่อยู่บนพื้นฐานของเหตุการณ์จริงในชีวิตจริง โดยยึดการปฏิบัติเป็นสำคัญ ความหมาย ดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการอิสลามที่สอนให้ประเมินและแก้ไขสิ่งที่ไม่ถูกต้องจากสถานการณ์ จริง โดยเป็นการประเมินจากการปฏิบัติจริง ดังหะดีษที่รายงานจากท่าน อุมัร อิบนิ อะบี-ชะละ มะฮ์ว่า “ ฉันเป็นเด็กรับใช้อยู่ในบ้านของท่านนบี ﷺ (ขอความจำเริญและความสันติจงมีแก่ท่าน) และในขณะที่มีการรับประทานอาหารมือของฉันหยิบ โน่นหยิบนี้มาทานอย่างไม่เป็นระเบียบ ท่าน นบี ﷺ ก็กล่าวกับฉันว่า

((... يا غلام سم الله وكل بيحكك وكل ما يليك))⁹

(al-Bukhari: 5376)

ความว่า “...เจ้าเด็กน้อยเจ้าจงอ่านบิสมิลลลอฮ์ก่อน และจงทานด้วยมือ ขวาของเจ้า และจงทานอาหารที่อยู่ใกล้ๆเจ้าก่อน”

(บันทึก โดยอัลบุคอรีย์: 5376)

ในส่วนของคุณลักษณะสำคัญของการวัดและการประเมินจากสภาพจริง ได้กล่าวไว้ ว่าเป็นการประเมินที่กระทำได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ทุกสถานการณ์ ทุกสถานที่ ทั้งที่บ้าน โรงเรียน และชุมชน เป็นการประเมินที่เป็นการมีส่วนร่วมระหว่างผู้เรียน ผู้สอน และผู้ปกครอง และเป็น การประเมินที่เน้นให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเอง (อรทัย มุลค่า, 2544 :77 และ สมนึก นนธิ จันทร, 2544 : 72) การวัดประเมินผลอย่างต่อเนื่องเป็นหลักการสำคัญของศาสนาอิสลามเพราะอิสลาม ถือว่าทุกอย่างที่มนุษย์ปฏิบัติและทุกคำพูดจะถูกประเมินและบันทึกไว้ดังที่พระองค์อัลลฮ์ตรัสว่า

﴿ مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ﴾

(18 : 3)

⁹ บางส่วนของหะดีษ บันทึกโดย อัล-บุคอรีย์ กิตาบ อัล-อฏอิมะฮ์ หะดีษหมายเลข 5376 และมุสลิม กิตาบ อัล-อชรียะฮ์ หะดีษหมายเลข 5237 จาก อุมัร บิน อะบี-ชะละมะฮ์

ความว่า “ไม่มีคำพูดที่เขากล่าวออกมาเว้นแต่โกธๆเท่านั้นมีผู้เฝ้า
ติดตาม และผู้เตรียมพร้อมที่จะบันทึก”

(ก้อฟ : 18)

จากโองการดังกล่าวหมายถึงทุกๆคำพูดที่มนุษย์กล่าวออกมาจะเป็นคำพูดที่ดี หรือ
คำพูดที่ไม่ดี ก็จะมีผู้เฝ้าติดตาม และจดบันทึกทุกๆคำพูด และเขาจะต้องอ่านแบบบันทึกดังกล่าวใน
วันกิยามะฮ์(วันสิ้นโลก) เพื่อชำระบัญชีที่เขาได้กระทำ (คัมภีร์อัลกุรอานแปลไทย ,1419 :1360)
ดังนั้นมุสลิมถูกใช้ให้ประเมินตนเองอยู่อย่างค่อเนื่องตลอดเวลา ดังที่ท่านอุมร์ อัล-ค็อฎฎอบได้
กล่าวว่า

((حاسبوا أنفسكم قبل أن تحاسبوا))¹⁰

(al-Tirmizi: 2459)

ความว่า “พวกท่านจงทบทวน และประเมินตนเองก่อนที่พวกท่านจะถูกประเมิน”

(บันทึก โดยอัล-ติรมิซีย์:2459)

จากบทบัญญัติที่อ้างมาข้างต้น ได้กำชับให้มุสลิมคอยประเมินตนเองอย่างค่อเนื่อง
ตลอดเวลา และต้องประเมินในทุกๆด้านของชีวิตความเป็นอยู่ ทั้งในด้านการกระทำ ในด้านคำพูด
ตลอดจนในด้านความคิด ทั้งนี้เพื่อแก้ไขและพัฒนาตนเองให้เป็นบ่าวของอัลลอฮ์ที่ถูกต้องที่สุด
เช่นเดียวกับการประเมินคามสภาพจริงซึ่งต้องประเมินอย่างค่อเนื่องทั้งที่โรงเรียน ที่บ้าน ทั้งครู
ผู้ปกครอง และชุมชน ตลอดจนการประเมินตนเองของผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งความรู้ความ
เข้าใจ ทักษะกระบวนการ ตลอดจนค่านิยมที่งามที่ได้เกิดขึ้นค่อผู้เรียน ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมาล้วนมี
ปัญหาในการดำเนินการทั้งใน โรงเรียนของรัฐและ โรงเรียนเอกชนรวมทั้ง โรงเรียนเอกชนสอน
ศาสนาอิสลามโดยตรง ซึ่งจะนำเสนอในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อไป

¹⁰ บันทึกโดย อัล-ติรมิซีย์ เรื่องลักษณะวันกิยามะฮ์ หมายเลขหะดีษที่ 2459 เป็นคำกล่าวของท่านอุมร์ อัล-ค็อฎฎอบในการอธิบายหะดีษ
อะซันบอทหนึ่งว่า الحبيب الموت... العمل لما بعد الموت... الكيس من دان نفسه وعمل لما بعد الموت... ความว่า “ ผู้ฉลาดนั้นคือผู้ที่ถ่อมตนและปฏิบัติเพื่อวันหลังความตาย ”

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าโดยแยกเป็นสองประเด็นคือ ประเด็นที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และประเด็นที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งรายละเอียดต่าง ๆ มีดังนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีผู้ทำการวิจัยมากมายซึ่งไม่สามารถที่จะนำเสนอในที่นี้ได้ทั้งหมด ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอเฉพาะงานวิจัยที่ได้ศึกษาค้นคว้าใกล้เคียงกับการวิจัยในครั้งนี้ซึ่งมีดังต่อไปนี้

เบญจพร คงอินทร์(2546: 131-132) ได้ทำวิจัย เรื่อง การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญของครู โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดสงขลา ผลการศึกษา ค้นพบว่า ครู โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มีการจัดการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ครูที่มีสถานภาพแตกต่างกันมีการจัดการเรียนการสอนด้านการให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง การให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน การให้ผู้เรียนเรียนรู้กระบวนการต่างๆ และการให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการให้ผู้เรียนได้มีกิจกรรมเคลื่อนไหวทางกายอย่างเหมาะสมกับวัยและความสนใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยข้าราชการครูมีการจัดการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญมากกว่าครูจ้างสอน

ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกันมีการจัดการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยภาพรวมและรายด้านการให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านการให้ผู้เรียนได้มีกิจกรรมเคลื่อนไหวทางกายอย่างเหมาะสมกับวัยและความสนใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป มีการจัดการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญมากกว่าครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า 5 ปีขึ้นไป ส่วนด้านการให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน การให้ผู้เรียนเรียนรู้กระบวนการต่างๆ และการให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ไม่แตกต่างกัน และครูที่สอนกลุ่มวิชาที่แตกต่างกัน มีการจัดการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ส่วนการให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .001 โดยครูที่สอนในกลุ่มวิชาศาสนามีการจัดการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญมากกว่าครูที่สอนในกลุ่มวิชาสามัญ

ศุภณัฏฐ์ พุกพิบูลย์ (2547 : 65- 66) ได้ทำวิจัย เรื่อง ปัญหาและความต้องการของครูผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ตามแนวปฏิรูป

การศึกษา ผลการวิจัย ค้นพบว่า ครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าครูผู้สอนมีพัฒนาทางด้านการศึกษาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอันจะนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษา ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการ ในด้านเทคนิคและวิธีสอน ด้านภาวะความเป็นผู้นำของผู้บริหาร อยู่ในระดับมากในเรื่องการจัดให้มีการเพิ่มเติมความรู้ทางวิชาการ เทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนให้มีระบบและแนวทางไปในทิศทางเดียวกัน มีศูนย์วิทยบริการและห้องสมุดที่ทันสมัยและมีระบบบริการที่ทันสมัยและมีระบบบริการที่สะดวก มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายพร้อมให้ผู้เรียนศึกษา ค้นคว้า หาความรู้เพิ่มเติม วิชาการและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ส่งเสริมด้านวัสดุ-และอุปกรณ์ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การสร้างบรรยากาศสภาพแวดล้อมและการบริการต่าง ๆ ผลการทดสอบสมมติฐานในภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกันซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

พนมวรรณ วุฒิสาร (2544 : 86 -89) ได้ทำวิจัย เรื่อง สภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยค้นพบว่า

สภาพการจัดทำแผนการสอนของครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ได้แนวคิดในการจัดทำแผนการสอนมาจากการศึกษาหนังสือและเอกสารทางวิชาการ การเตรียมการทำแผนการสอนจะกำหนดจุดประสงค์รายวิชาก่อนเป็นอันดับแรก และทำแผนการสอนเฉพาะบางจุดประสงค์การเรียนรู้เท่านั้น ส่วนใหญ่จะทำล่วงหน้าหนึ่งสัปดาห์ ขั้นตอนของแผน การสอนจะสร้างหรือกระตุ้นความสนใจก่อน จากนั้นจึงปฏิบัติตามกิจกรรม วิเคราะห์อภิปรายผลจากกิจกรรม แล้วจึงสรุปประเมินผลการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์การใช้แผนการสอนส่วนใหญ่ประสบปัญหาด้านเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากที่สุด

สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในลักษณะที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ โดยที่ครูจะเป็นผู้จัดกิจกรรมแต่ก็สามารถปรับเปลี่ยนกิจกรรม ไปตามความสนใจของผู้เรียนได้ วิธีการจัดกิจกรรมที่ใช้มากที่สุดคือการแบ่งกลุ่มอภิปราย

สภาพการเลือกใช้เทคนิควิธีสอน หลักในการเลือกเทคนิควิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่คือเลือกให้สอดคล้องกับเนื้อหา จุดประสงค์รายวิชา และความต้องการของผู้เรียน โดยเทคนิควิธีการสอนที่ใช้มากที่สุดก็คือ การสอนแบบตั้งคำถามแบบอภิปราย และการสอนแบบการมีส่วนร่วม

สภาพการวัดผลประเมินผลของครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่วัดผลประเมินผลการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเน้นพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย เป็น

อันดับแรก รองลงมาคือด้านทักษะพิสัยและด้านจิตพิสัย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของผู้เรียนมากที่สุด เครื่องมือในการวัดผลประเมินผลที่ใช้มากที่สุดคือแบบทดสอบ

สภาพการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนของครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่มีหลักเกณฑ์ในการเลือกสื่อประกอบการเรียนการสอน คือเลือกให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา เหมาะสมกับเทคนิควิธีการสอน และเหมาะสมกับผู้เรียน จุดประสงค์การใช้สื่อก็เพื่อช่วยขยายความเข้าใจในเนื้อหาบทเรียน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน และเพื่อนำเข้าสู่บทเรียน ครูผู้สอนส่วนใหญ่จะผลิตสื่อขึ้นมาใช้เอง ซึ่งสื่อประกอบการเรียนส่วนใหญ่จะเพียงพอเฉพาะบางกิจกรรมเท่านั้น นอกเหนือจากบทเรียนแต่มีการใช้สื่อประเภทคอมพิวเตอร์อยู่ในระดับน้อย

จากผลการครั้งนี้จึงมีข้อเสนอแนะให้ครูผู้สอนควรฝึกทดลองใช้เทคนิควิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแบบใหม่ ๆ และเข้ารับการอบรมสัมมนาในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอยู่เสมอ และเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่องแก่ครูสังคมศึกษาในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง พร้อมกับควรมีการวิจัยเกี่ยวกับ การประเมินผลกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยทั่วไป

กฤติดา ทศนพิทักษ์(2546 : 75-76) ได้ทำวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครูผู้สอนกับความรู้เกี่ยวกับจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูในกลุ่มกรุงเทพมหานคร สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยค้นพบว่า เพศและการได้รับการนิเทศการสอนมีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทางสถิติระดับ .05 อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงานด้านการสอน ขนาดของโรงเรียน ระดับการสอนและประสบการณ์ในการเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 ซึ่งครูที่มีเพศต่างกันมีความรู้เกี่ยวกับจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 และครูที่มีการได้รับการนิเทศต่างกันมีความรู้เกี่ยวกับจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

พุทธชาติ ทองกร(2546: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัย เรื่อง การดำเนินการในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 ผลการวิจัยค้นพบว่า การเตรียมการในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารโรงเรียนกำหนดนโยบาย โดยยึดหลักเกณฑ์การตอบสนองนโยบายของต้นสังกัด กำหนดความต้องการจำเป็น โดยใช้วิธีประเมินความต้องการ จัดทำแผนงาน โครงการประชุม

ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด และดำเนินการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจ โดยการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบงานประชาสัมพันธ์

การดำเนินการในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การพัฒนาบุคลากร ผู้บริหาร โรงเรียนดำเนินการ โดยการสำรวจความต้องการในการพัฒนาบุคลากร ครูผู้สอนมีส่วนร่วม โดยเป็นผู้ให้ข้อมูลและข้อเสนอแนะ การบริหารและบริหารหลักสูตร ผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนส่วนใหญ่จัดห้องเรียน จัดหลักสูตรจัดกิจกรรม จัดบรรยากาศการเรียนรู้ และจัดบริการแนะแนวให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดระบบสนับสนุนผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนส่วนใหญ่ จัดแหล่งความรู้ สื่อและวัสดุอุปกรณ์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งมอบหมายให้คณะกรรมการด้านวิชาการของโรงเรียนดูแลรับผิดชอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดระบบนิเทศภายใน ผู้บริหาร โรงเรียนเตรียมการวางแผนการนิเทศ ดำเนินการปฏิบัติตามแผนการนิเทศและประเมินผลการนิเทศ ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการนิเทศภายใน โรงเรียน โดยใช้วิธีการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน และมีส่วนร่วมในการประเมินผลการนิเทศโดยเป็นผู้ให้ข้อมูล ส่วนการประเมินในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหาร โรงเรียนกำหนดผู้ประเมินผลการดำเนินงาน ครูผู้สอนมีส่วนร่วมโดยเป็นผู้ให้ข้อมูล วิธีการที่ใช้ในการประเมินผล ผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอน ใช้การประเมินตามสภาพจริงและปัญหาการดำเนินการ ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พบว่าบุคลากรไม่เห็นความสำคัญ ไม่ให้ความร่วมมือ ขาดความรู้ความเข้าใจ ไม่มีเวลาเพียงพอ ขาดสื่อและวัสดุอุปกรณ์ และกระบวนการประเมินผลไม่ได้ทำอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

ในส่วนของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชน สอนศาสนาอิสลามผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

นาวาตรี ปานากาแข็ง (2544) ได้ทำวิจัย เรื่อง คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยค้นพบว่า คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มาตรา 15(1) และ 15(2) ส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่ควรปรับปรุงโดยเร่งด่วนถึงพอใช้ในทุกปัจจัยคุณภาพ ซึ่งจำแนกได้ดังนี้

คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มาตรา 15(1) ที่ได้รับเงินอุดหนุนในอัตราร้อยละ 100 ส่วนใหญ่อยู่ในระดับพอใช้ถึงดีมาก ส่วนคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับเงินอุดหนุนในอัตราร้อยละ 60 และร้อยละ 40 ส่วนใหญ่ อยู่ในระดับที่ควรปรับปรุงโดยเร่งด่วนถึงพอใช้ ส่วนคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมาตรา 15 (2) ที่ตั้งอยู่ในจังหวัด

ยธา ปัดคานี และนราธิวาสส่วนใหญ่ อยู่ในระดับที่ควรปรับปรุง โดยเร่งด่วนถึงพอใช้ ในทุกปัจจัยคุณภาพ

ในส่วนของปัญหาและข้อเสนอแนะของการปฏิบัติงานตามเกณฑ์คุณภาพของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ซึ่ง โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ประสบอยู่เป็นจำนวนมากที่สุดในแต่ละปัจจัยคุณภาพ คือ ปัญหาการไม่ปฏิบัติตามปรัชญาและเป้าหมาย ซึ่ง โรงเรียนควรแก้ปัญหาด้วยการจัดให้นักเรียน และบุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดปรัชญาและเป้าหมายโรงเรียน ปัญหาการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับปรัชญา/เป้าหมายของโรงเรียน ความต้องการของนักเรียนและชุมชน โรงเรียนควรแก้ปัญหาด้วยการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับปรัชญา/เป้าหมายของโรงเรียน ความต้องการของนักเรียนและชุมชน ปัญหาขาดแคลนบุคลากร ไม่เพียงพอกับหน้าที่งานที่มีมากขึ้น โรงเรียนจึงควรจัดสรรงานและมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถ ความถนัดและความสนใจของบุคลากร ปัญหางบประมาณไม่เพียงพอ ปัญหาเกี่ยวกับผู้บริหารที่ขาดความรู้ความชำนาญในการบริหารงานต่างๆ ปัญหาการดูแลติดตามความประพฤติของนักเรียนยังไม่ทั่วถึง โรงเรียนควรแก้ปัญหาด้วยการเปิด โอกาสให้ครู นักเรียน และผู้ปกครองได้เข้าร่วมมือกันในการพัฒนาวิสัยทัศน์นักเรียน และนักเรียนบางส่วนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนด โรงเรียนควรแก้ปัญหาด้วยการพัฒนาครู ให้สามารถจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

สะอาด อุตมา (2541: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัย เรื่อง การศึกษาปัญหาการบริหารงานบุคลากรของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในเขตการศึกษา 2 ผลการวิจัยค้นพบว่า ระดับปัญหาการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหาร โรงเรียน โดยส่วนรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งผู้บริหาร โรงเรียนที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีปัญหาการบริหารบุคลากร โดยส่วนรวมและรายด้านต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยที่ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ทำงานต่ำกว่า 10 ปี มีปัญหาการบริหารงานบุคลากรมากกว่าผู้บริหารที่มีประสบการณ์ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป และผู้บริหาร โรงเรียนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีปัญหาการบริหารงานบุคลากร โดยส่วนรวมและด้านการให้ ได้มาเพื่อการสรรหาบุคลากร ด้านการพัฒนาบุคลากร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านความต้องการบุคลากรของหน่วยงาน ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร ไว้ในหน่วยงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านการให้บริการบุคลากรในหน่วยงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยที่ผู้บริหารที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีปัญหาการบริหารงานบุคลากรมากกว่าผู้บริหารที่มีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป

การวิจัยในครั้งนี้ได้ข้อเสนอแนะของผู้บริหารโรงเรียนในการแก้ไขปัญหาคำ
บริหารงานบุคลากรคือควรมุ่งศึกษาสภาพปัญหาความต้องการบุคลากรของหน่วยงานให้ชัดเจน ควร
เสนอขออุดหนุนบุคลากรจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนในสาขาที่ขาดแคลน และ
สนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาบุคลากร จะต้องใช้คนให้เหมาะสมกับงาน จะต้องให้เงินเดือน
หรือค่าตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นธรรม และควรให้บริการอาหาร น้ำดื่มและพาหนะเดินทางแก่
บุคลากรอย่างเหมาะสม

สิทธิศักดิ์ เจ๊ะสารี (2536:บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัย เรื่อง ประสิทธิภาพการสอนของครู
อิสลามศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ค้นพบว่า ระดับประสิทธิภาพการสอนของครูอิสลามศึกษา
ระดับประถมศึกษา ด้านลักษณะความเป็นครูอยู่ในระดับดี ด้านเทคนิคการสอนอยู่ในระดับปาน
กลาง ด้านความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนและในชุมชนอยู่ในระดับดี ด้านการใช้อุปกรณ์การ
สอนอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการวัดและประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง และด้านผลการสอน
อยู่ในระดับดี และผลการทดสอบสมมุติฐานปรากฏว่า ครูอิสลามศึกษาที่มีอายุต่างกัน มี
ประสิทธิภาพการสอนที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในด้านเทคนิคการสอน ด้านการวัด
และประเมินผล และด้านผลการสอน นอกจากนี้ไม่พบข้อแตกต่าง ส่วนครูอิสลามศึกษาที่มีระดับ
การศึกษาสายสามัญ วิชาชีพครูและวิชาศาสนาต่างกันและมีประสบการณ์การสอนต่างกัน ไม่พบ
ความแตกต่าง

ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษาที่พบจาก
การวิจัยครั้งนี้ คือ ครูอิสลามศึกษาบางส่วนยังไม่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่นักเรียนได้ มีเวลา
อยู่กับนักเรียนและโรงเรียนน้อย ขาดความมีมนุษยสัมพันธ์ ขาดเทคนิคและความพร้อมในการสอน
การใช้ภาษาไทยไม่ดีเท่าที่ควร ขาดอุปกรณ์การสอน ไม่มีความรู้ความสามารถในการวัดและ
ประเมินผลนักเรียนและขาดกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ ปัญหาดังกล่าวได้รับการเสนอแนะจาก
ผู้บริหารโรงเรียนว่า เห็นควรให้มีการจัดการอบรมประชุม สัมมนา ปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียน
การสอนของครูในทุกๆด้าน ให้มีการนิเทศและติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริมและให้ความ
ช่วยเหลือด้านอุปกรณ์และงบประมาณตลอดจนเสริมสร้างให้ครูผู้สอนมีความมั่นคงในหน้าที่การ
งานโดยการบรรจุเป็นข้าราชการ